

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра міжнародних економічних відносин та управління проєктами**

ЗАХАРЧУК СТАНІСЛАВ ІГОРОВИЧ

**СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ
ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ:
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ**

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник
КОРНЕЛЮК ОЛЬГА АНТОНІВНА
Кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол № 8 засідання кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проєктами
від 30.05.2025 р.
Завідувач кафедри
_____ А.О. Бояр

ЛУЦЬК 2025

АНОТАЦІЯ

Світова організація торгівлі як платформа для врегулювання міжнародних торговельних спорів: аналіз ефективності в умовах сучасних геоекономічних викликів.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня «бакалавр» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025.

Світова організація торгівлі (СОТ) є основною платформою для врегулювання міжнародних торговельних спорів, забезпечуючи прозорі та передбачувані механізми для розв'язання конфліктів між країнами. Вона сприяє розвитку глобальної торгівлі, підтримуючи принципи вільної конкуренції та справедливих умов для всіх учасників. Однак, в умовах сучасних геоекономічних викликів, таких як протекціонізм, торгові війни та зміни в глобальних торгових потоках, ефективність СОТ у вирішенні спорів виявляється під питанням.

Аналітичний підхід до цієї теми передбачає розгляд сучасних проблем та обмежень у механізмах врегулювання спорів, зокрема в контексті нових економічних і політичних реалій, як-от економічна політика великих країн, зростання націоналізму та зміни в глобальних ланцюгах постачання. Оцінка функціонування СОТ у цій ролі потребує вивчення кейсів з практики, порівняння з іншими міжнародними організаціями, а також аналізу реформ, які можуть підвищити ефективність її роботи в умовах сучасних викликів.

Таким чином, дана тема досліджує роль СОТ у забезпеченні стабільності міжнародної торгівлі та пошук шляхів удосконалення її механізмів у відповідь на нові геоекономічні реалії

Ключові слова: Світова організація торгівлі, міжнародні торговельні спори, врегулювання спорів, геоекономічні виклики, глобальна торгівля, протекціонізм, торгові війни, міжнародні механізми, економічна політика, реформи СОТ.

ANNOTATION

The World Trade Organization as a Platform for the Settlement of International Trade Disputes: Analysis of Efficiency in the Face of Modern Geoeconomic Challenges.

Qualification Work for the Degree of Bachelor in Speciality 292 «International Economic Relations». Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025.

The World Trade Organization (WTO) is a key platform for the settlement of international trade disputes, providing transparent and predictable mechanisms for resolving conflicts between countries. It promotes the development of global trade, supporting the principles of free competition and fair conditions for all participants. However, in the context of today's geo-economic challenges, such as protectionism, trade wars and changes in global trade flows, the effectiveness of the WTO in resolving disputes is in question.

An analytical approach to this topic involves consideration of contemporary problems and limitations in dispute settlement mechanisms, particularly in the context of new economic and political realities, such as the economic policies of major countries, the rise of nationalism, and changes in global supply chains. Assessment of the functioning of the WTO in this role requires the study of cases from practice, comparison with other international organizations, as well as analysis of reforms that can increase the effectiveness of its work in the conditions of modern challenges.

Thus, this topic examines the role of the WTO in ensuring the stability of international trade and the search for ways to improve its mechanisms in response to new geo-economic realities

Keywords: World Trade Organization, international trade disputes, dispute settlement, geoeconomic challenges, global trade, protectionism, trade wars, international mechanisms, economic policy, WTO reforms.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

COT - Світова організація торгівлі.

ГАТТ - Генеральна угода з тарифів і торгівлі.

МВФ – Міжнародний валютний фонд.

АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії.

НАФТА – Північноамериканська угода про вільну торгівлю.

ВТР – Bonds Titres de Paiement – це тип облігацій, випущених урядом Італії.

МТА – Багатосторонні торговельні угоди.

БТЕ – Безвідсоткові цінні папери.

TRIMs – Trade-Related Investment Measures – це торгові заходи, пов'язані з інвестиціями, що застосовуються державами та мають прямий чи непрямий вплив на міжнародну торгівлю товарами та послугами.

США – Сполучені Штати Америки.

ЄС – Європейський Союз.

ТТП – Транстихоокеанське партнерство.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СОТ.....	10
1.1. Роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі	10
1.2. Історичний розвиток, структура та функціональні завдання СОТ.....	22
1.3. Механізм вирішення торговельних спорів у СОТ.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СОТ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ.....	30
2.1. Результати розгляду і вирішення важливих міжнародних торговельних спорів у СОТ та їх значення для світової економіки.....	30
2.2. Вплив сучасних геоekonomічних викликів на ефективність механізмів СОТ.....	35
2.3. Економічні та політичні фактори, що впливають на ефективність рішень СОТ.....	40
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ У СИСТЕМІ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ.....	48
3.1. Проблеми функціонування СОТ у сучасних умовах.....	48
3.2. Пріоритетні напрями реформування СОТ для підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів.....	53
3.3. Перспективи розвитку СОТ в умовах глобальних змін та нових викликів.....	55
3.4. Пріоритетні напрями вдосконалення співпраці України з СОТ.....	60
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми зумовлена низкою факторів, що безпосередньо впливають на глобальну економіку та міжнародну торгівлю. В умовах динамічних змін на світовій арені, зокрема зростання протекціоністських тенденцій, торгових конфліктів, нових геополітичних реалій і трансформацій у глобальних ланцюгах постачання, роль СОТ у забезпеченні стабільності міжнародної торгівлі стає надзвичайно важливою. У період, коли великі економічні гравці (приміром США, Китай, Європейський Союз) ведуть активну боротьбу за збереження своїх економічних інтересів, ефективність механізмів врегулювання торгових суперечок СОТ виявляється під загрозою. Зокрема, проблема пов'язана з відмовою деяких країн від принципів багатостороннього співробітництва, що ставить під питання ефективність існуючої системи вирішення спорів.

Актуальність дослідження також полягає в необхідності оцінити здатність СОТ адаптуватися до нових викликів, таких як цифровізація торгівлі, зміни в екологічній та соціальній сферах, а також виявити слабкі місця та запропонувати шляхи реформування цієї організації з метою збереження її ролі як важливого інституту глобальної економічної стабільності. Отже, тема є надзвичайно актуальною для розуміння сучасних проблем міжнародної торгівлі та для пошуку шляхів удосконалення міжнародного правового механізму врегулювання торговельних спорів в умовах глобальних змін.

Стан дослідження. При дослідженні даної теми бакалаврської роботи використовувалася наукова література, різні монографії та статті. Дану тематику досліджували такі вчені: Мірошніченко В., Андрійчук В., Байда Н. В., Бураковський І., Веремій І., Н. Гавриленко, І. Ус, Г., С.Осика, В.Пятницький, Козик В. В., Панкова Л. А. та інші

Мета даної роботи полягає у аналізі та дослідженні світової організації торгівлі як платформи для врегулювання міжнародних торговельних спорів та аналізу ефективності в умовах сучасних геоекономічних викликів.

Досягнення мети здійснювалось шляхом вирішення наступних **завдань**:

- розкрити роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі;
- охарактеризувати історичний розвиток, структура та функціональні завдання СОТ;
- розглянути механізм вирішення торговельних спорів у СОТ;
- розкрити результати розгляду і вирішення важливих міжнародних торговельних спорів у СОТ та їх значення для світової економіки;
- висвітлити вплив сучасних геоекономічних викликів на ефективність механізмів СОТ;
- проаналізувати економічні та політичні фактори, що впливають на ефективність рішень СОТ;
- обґрунтувати проблеми функціонування СОТ у сучасних умовах;
- охарактеризувати пріоритетні напрями реформування СОТ для підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів;
- розглянути перспективи розвитку СОТ в умовах глобальних змін та нових викликів;
- визначити пріоритетні напрями вдосконалення співпраці України з СОТ.

Об’єктом дослідження бакалаврської роботи є роль Світової Організації торгівлі у врегулюванні міжнародних торговельних спорів.

Предметом дослідження є функціонування механізму врегулювання спорів у рамках Світової організації торгівлі та оцінка його ефективності в умовах сучасних геоекономічних трансформацій.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальні закони наукового пізнання, фундаментальні положення теорії та нормативних документів, постанов. Методологія зазначеної роботи ґрунтується також на

загальних і спеціальних методах наукового пізнання. Формально-логічні методи використовувалися при формуванні головних понять і визначень роботи, їх реалізації в економічному аспекті. Також в процесі дослідження застосовувалися різні загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ і процесів. Серед них варто виділити: узагальнення, порівняння, індукції та дедукції, систематизації – при вивченні поняття СОТ та її складових; узагальнення та системного аналізу – для формування висновків.

Апробація результатів дослідження. Результати бакалаврського дослідження були представлені у збірці тез: Науменко Н., Захарчук С. «Ознаки «реглобалізації» на світовому ринку торгівлі». Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС цивілізованого світу: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 15 травня 2023 р.). / За заг. ред. Павліхи Н.В.– Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 226 с. С. 202-207. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 8,30 Мб.

Структура бакалаврської роботи зумовлена метою і завданнями дослідження і включає вступ, три розділи, десять підрозділів, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СОТ

1.1. Роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі

Міжнародне регулювання торгівлі є важливим інструментом для забезпечення стабільності, справедливості та розвитку глобальної економіки. Система міжнародної торгівлі ґрунтується на співпраці між країнами, що дозволяє створювати спільні правила, які регулюють торгівельні відносини, зменшують торгові бар'єри та сприяють вільному обміну товарами і послугами між державами. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, що займаються створенням та моніторингом цих правил [10, с. 16].

Міжнародне регулювання торгівлі - це система правил, угод та механізмів, що встановлюють взаємні зобов'язання між країнами для організації та розвитку міжнародної торгівлі. Основна мета такої системи полягає у забезпеченні вільного, справедливого і збалансованого обміну товарами та послугами, захисті прав споживачів, стимулюванні економічного розвитку та сприянні стабільності світової економіки.

Міжнародне регулювання торгівлі охоплює зниження торгових бар'єрів (митні тарифи, квоти, експортні обмеження), урегулювання спірних питань (вирішення торгових спорів між країнами), розвиток стандартів і норм (визначення спільних правил щодо якості товарів, безпеки продуктів, екологічних стандартів), регулювання інтелектуальної власності та захист технологій.

Міжнародне регулювання торгівлі спирається на кілька важливих принципів, які підтримуються на глобальному рівні та застосовуються в різних торгових угодах. Принцип недискримінації - основний принцип, згідно з яким країни повинні надавати однакові умови для всіх своїх торгових партнерів, що

запобігає дискримінації в торгівлі. Згідно з принципом найбільшого сприяння, країни повинні надавати найкращі умови своїм торговим партнерам, яких вони надають будь-якому іншому партнеру. Після імпорту товарів країни зобов'язані ставитись до іноземних товарів так само, як і до вітчизняних, без надання додаткових обмежень чи переваг.

Правила та політики повинні бути прозорими і доступними для всіх учасників міжнародної торгівлі, що забезпечує передбачуваність і довіру. Принцип сприяння розвитку визнає необхідність врахування потреб розвиваються країн, що дозволяє їм поступово інтегруватися в глобальну торгову систему без надмірних навантажень.

Міжнародні організації, зокрема Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, регіональні торгові організації та інші, відіграють важливу роль у регулюванні світової торгівлі. Вони розробляють загальні принципи, правила та механізми для ефективної торгівлі між державами, а також надають підтримку в разі торгових суперечок [11, с. 44].

СОТ є центральною міжнародною організацією, яка займається регулюванням світової торгівлі та створює багатосторонні угоди, що регулюють торгівлю товарами, послугами, інтелектуальною власністю тощо. СОТ забезпечує платформу для вирішення торгових суперечок між країнами через формалізовані процедури. СОТ моніторить виконання країнами міжнародних угод і сприяє дотриманню правил.

МВФ надає країнам-членам фінансову підтримку та консультації з макроекономічної політики, що безпосередньо впливає на стабільність міжнародної торгівлі. Він допомагає країнам підтримувати валютну стабільність, що є важливим для збереження ефективності міжнародних торгових угод.

Світовий банк надає фінансування для розвитку інфраструктури, зокрема у сільському господарстві, енергетиці, транспорті та інших секторах, що сприяють

підвищенню конкурентоспроможності та покращенню умов для ведення міжнародної торгівлі.

Регіональні організації, такі як Європейський Союз, АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії), НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю) також відіграють важливу роль у розвитку міжнародної торгівлі на регіональному рівні. Вони створюють торгові блоки, знижують митні бар'єри та сприяють економічній інтеграції між країнами [12, с. 686].

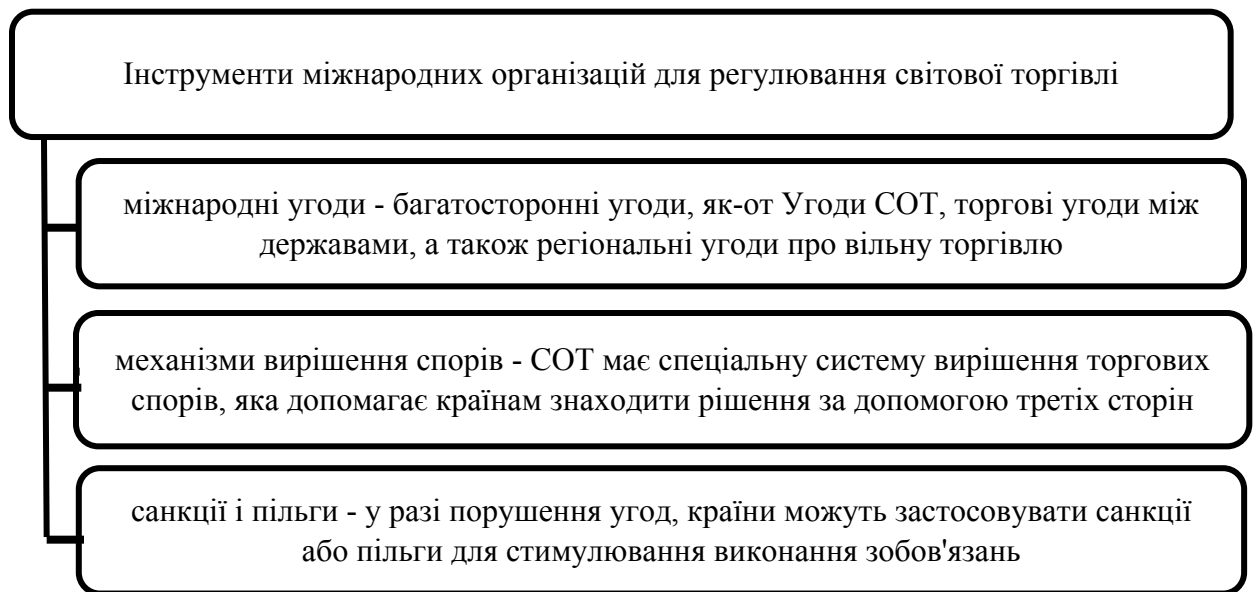

Рис. 1.1 Інструменти міжнародних організацій для регулювання світової торгівлі [12]

Міжнародні організації відіграють незамінну роль у створенні та підтримці глобальної торгової системи. Вони забезпечують справедливі правила для ведення торгівлі, допомагають вирішувати спори та надають фінансову підтримку країнам, що розвиваються. Проте, ефективність цих організацій залежить від політичних волі країн-членів, їх здатності до співпраці та готовності дотримуватись міжнародних зобов'язань. Тому роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі продовжує бути актуальною в умовах глобальних економічних змін і викликів.

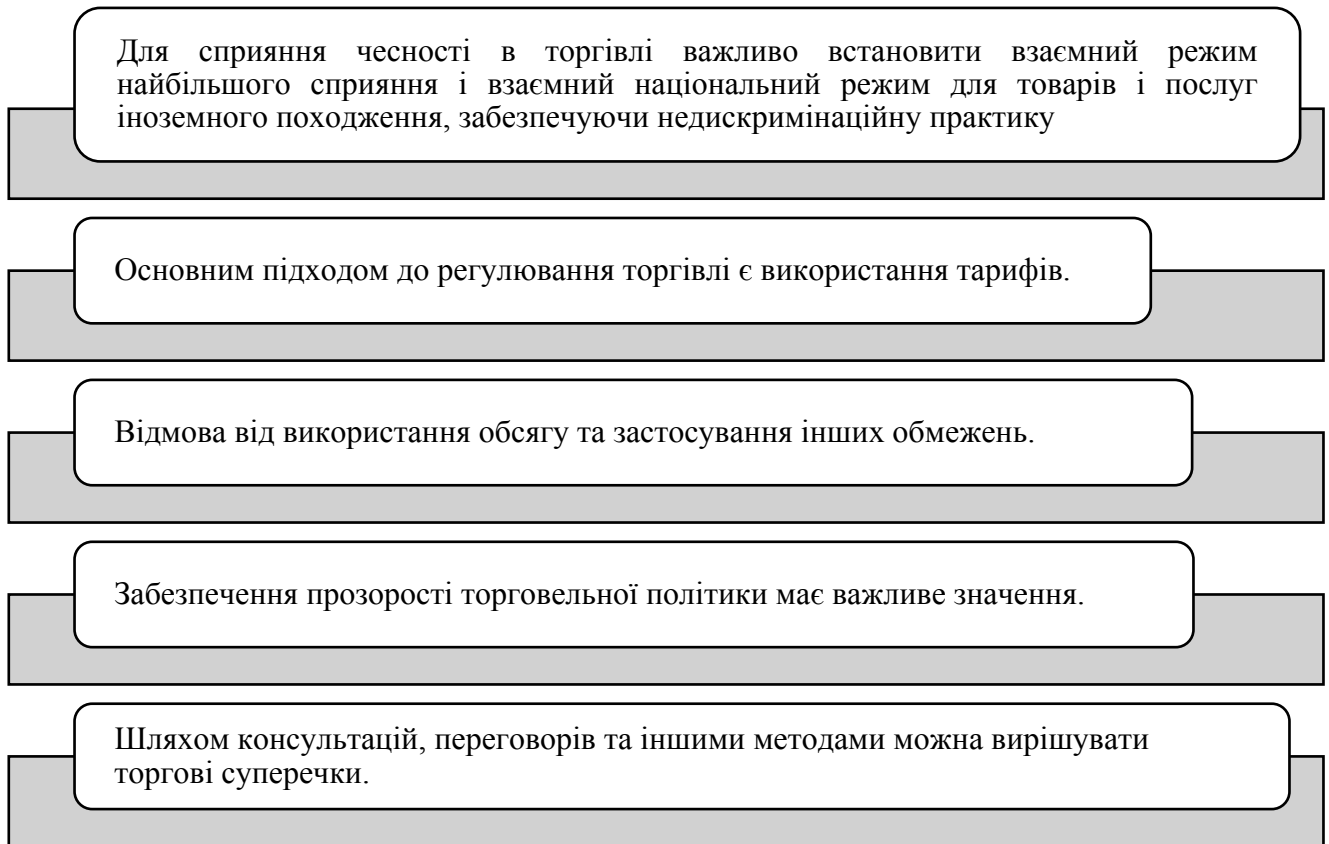

Рис. 1.2 Основні принципи та положення ГАТТ/СОТ

Головний напрямок СОТ включає: [13, с. 786]

- Важливо взяти на себе відповідальність за виконання угод і пактів пакету Уругвайського раунду.
- Сприяти багатостороннім торговельним переговорам і консультаціям між країнами-членами, які мають певні інтереси.
- Вирішення торговельних розбіжностей і оцінка торговельної політики країн-членів є основними аспектами торгових угод.
- СОТ пропонує технічну допомогу країнам, що розвиваються, з питань, що належать до їх компетенції.
- Співпраця з міжнародними організаціями, які спеціалізуються у відповідній галузі.

У пакет Уругвайського раунду входить понад та різноманітні правові документи, найважливішими з яких є Угода СОТ та додаткові БТЕ.

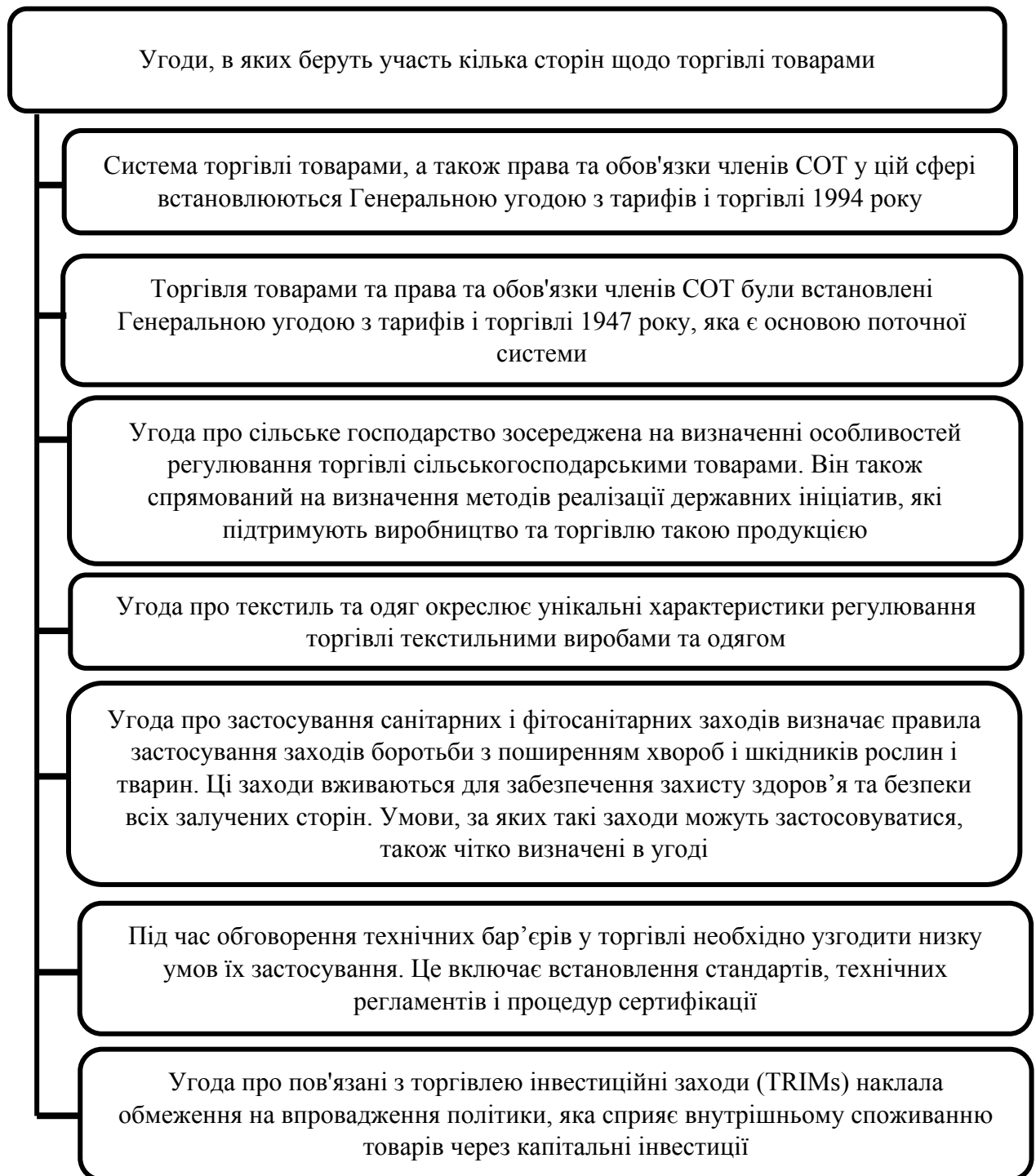
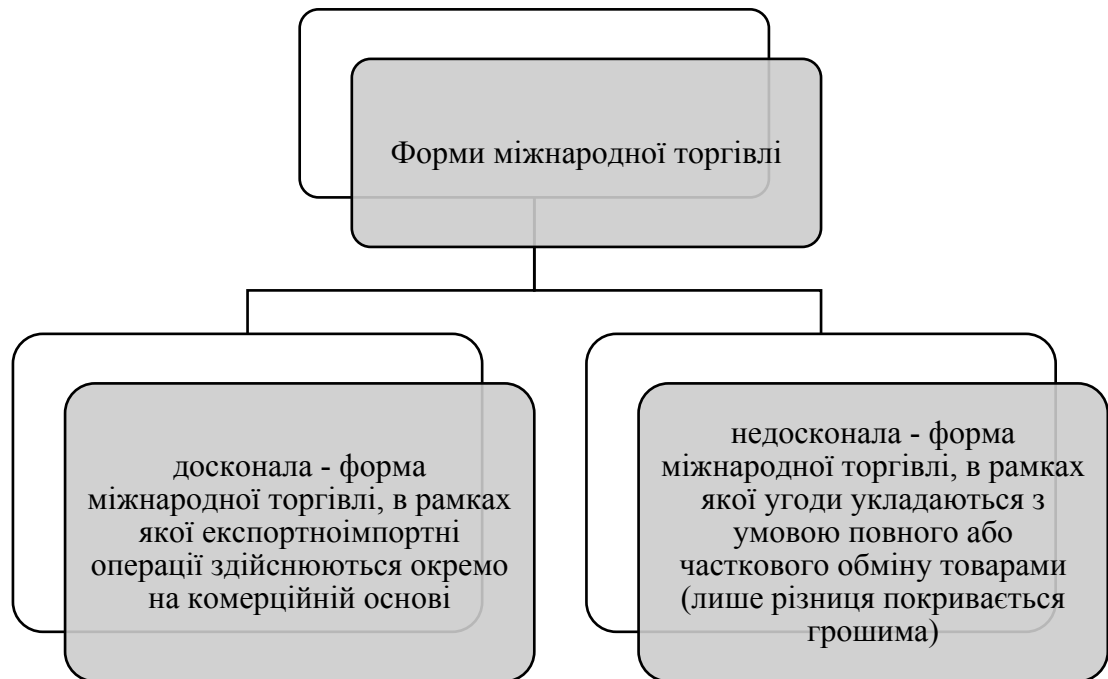

Рис. 1.3 Угоди, в яких беруть участь кілька сторін щодо торгівлі товарами [14]

Найважливішим є акт узгодження правил і процесів вирішення суперечок. Ці правила та процедури впроваджуються для вирішення будь-яких конфліктів,

які можуть виникнути між членами СОТ у зв'язку з виконанням ними зобов'язань за всіма угодами СОТ [13].

Механізм перегляду торговельної політики передбачає оцінку загальних параметрів і умов, які керуються переглядом торговельної політики члена СОТ. Угода про державні закупівлі визначає встановлення процедур, які забезпечують входження іноземних компаній до національної системи закупівель з урахуванням національних потреб. Війна в Україні завдала величезних людських страждань, але вона також завдала шкоди світовій економіці в критичний момент. Її вплив відчуватиметься у всьому світі, особливо у країнах з низьким рівнем доходу, де на продукти харчування припадає значна частина витрат домогосподарств.

1.4 Форми міжнародної торгівлі [15]

Різноманітна зовнішньоторговельна діяльність підрозділяється по товарній спеціалізації на торгівлю готовою продукцією, торгівлю машинами й устаткуванням, торгівлю сировиною і торгівлю послугами [15, с. 88].

Міжнародною торгівлею називається оплачуваний сукупний товарообіг між усіма країнами світу. Однак поняття «міжнародна торгівля» вживається і в більш вузькому значенні: наприклад, сукупний товарообіг промислово розвинених країн,

сукупний товарообіг країн, що розвиваються, сукупний товарообіг країн якогонебудь континенту, регіону, наприклад, країн Східної Європи.

У міжнародній торгівлі застосовуються два основні методи торгівлі:

- прямий метод - здійснення операції безпосередньо між виробником і споживачем;
- непрямий метод - здійснення операції через торгівельного посередника.

Торгівля вивчалася як гра з нульовою сумою, коли виграш одного учасника автоматично призводить до програшу другого, та навпаки. Втручання та контроль у міжнародну торгівлю зі сторони країни, необхідний задля максимізації її вигоди. Торгова політика меркантилістів, носить названу протекціонізмом, полягала у створенні бар'єрів у міжнародній торгівлі, що призводить до захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції, проводити політику по стимулюванню експорту та обмежуванню імпорту, через механізми вводу мита на іноземні товари для отримування золота та срібла як оплати за свої товари [7].

1.2. Історичний розвиток, структура та функціональні завдання СОТ

Історичний розвиток Світової організації торгівлі (СОТ) тісно пов'язаний з еволюцією міжнародної торгівлі та необхідністю створення глобальної платформи для регулювання торговельних відносин. СОТ була заснована в 1995 році, проте її корені сягають більш раннього періоду, коли міжнародна торгівля вже потребувала чіткої регуляції та урегулювання суперечок між країнами [1].

Перед створенням СОТ, головним інструментом, що регулював міжнародну торгівлю, була Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), укладена в 1947 році. ГАТТ став основою для багатосторонньої торгівлі після Другої світової війни і покликаний стабілізувати світову економіку, зменшити торгові бар'єри та сприяти відновленню після війни. В рамках ГАТТ проводились багатосторонні переговори щодо зниження митних тарифів та торгових обмежень. Однак, організація ГАТТ

мала обмежені повноваження і не мала механізмів для ефективного вирішення спорів чи контролю за дотриманням своїх рішень.

Протягом 1980-х і 1990-х років міжнародна торгівля стала дедалі складнішою, зокрема через розвиток нових технологій, зростання важливості послуг, інтелектуальної власності та інших нетарифних бар'єрів. У результаті переговорів в рамках так званого Уругвайського раунду (1986–1994), було вирішено створити нову міжнародну організацію - Світову організацію торгівлі [2].

Уругвайський раунд був одним із найбільших та найбільш амбіційних раундів торговельних переговорів в історії, і його результатом стала не тільки реформа ГАТТ, але й створення СОТ, яка замінила ГАТТ і взяла на себе розширене функціонування у сферах, таких як послуги, інтелектуальна власність і землеробство.

1 січня 1995 року СОТ офіційно почала свою діяльність, ставши міжнародною організацією, що покликана забезпечити справедливі умови для глобальної торгівлі. СОТ бере на себе не лише роль регулювання торгових відносин між країнами, але й забезпечення виконання торгових угод через механізм вирішення спорів.

Основними завданнями СОТ стали: [3, с. 55]

- розширення сфери торговельних угод, включаючи послуги, інтелектуальну власність та інші аспекти;
- розвиток системи врегулювання спорів, що дозволяє державам вирішувати торгові суперечки в рамках міжнародних стандартів;
- підтримка відкритості і прозорості світової торгівлі;
- забезпечення рівних умов для всіх учасників міжнародної торгівлі, зокрема країн, що розвиваються.

З моменту свого заснування СОТ зіграла важливу роль у збереженні стабільності та передбачуваності міжнародної торгівлі. Однак її діяльність не була

позбавлена труднощів. Наприклад, нерідко країни великої економічної потуги використовують СОТ для захисту своїх інтересів, що іноді призводить до суперечок. Також в умовах сучасних геоекономічних змін СОТ стикається з новими викликами, такими як необхідність адаптації до нових економічних реалій, змін в екологічній політиці, цифровізації та глобалізації. Таким чином, СОТ продовжує еволюціонувати, і її роль у глобальній економіці все ще залишається важливою, незважаючи на проблеми, з якими вона стикається в умовах сучасних глобальних викликів.

СОТ підтримує постійний діалог з громадянським суспільством, профспілками, університетами та бізнесом для сприяння співпраці. СОТ робить усе можливе для сприяння розвитку цифрової торгівлі, включаючи інформаційну підтримку та формулювання глобальних правил цифрової торгівлі.

При вступі до СОТ члени організації підписують угоду, яка потім ратифікується її парламентом. По суті, ці угоди є контрактами, які зобов'язують членів організації дотримуватися загальних правил. На засіданнях керівних органів СОТ регулярно приймаються додаткові правила. Також важливими є зустрічі (раунди), що відбулися після підписання ГАТТ. Наступний Дохський раунд розпочався в 2001 році і триває досі [20]. СОТ заохочує своїх членів вирішувати суперечки шляхом двосторонніх переговорів. Якщо такий підхід не принесе результатів, країни можуть звернутися до групи експертів СОТ – так званої «панелі». Органи врегулювання спорів фактично лише затверджують рішення, прийняті групами. З моменту створення організації таким чином було розглянуто понад 600 спорів. Держави-члени СОТ, які мають намір переглянути або скасувати поступки, повинні вести переговори зі сторонами, які мають пріоритет у переговорах і мають значні інтереси в поступках.

СОТ має чітко визначену структуру, яка складається з кількох основних органів, кожен з яких має конкретні функції.

Генеральна рада має три основні функції:

- служить як орган для виконання рішень Конференції міністрів;
- виконує функції дорадчого органу для перегляду виконання угод СОТ;
- виступає в ролі апеляційного органу для деяких видів спорів.

Таблиця 1.1

Структура СОТ

№ п/п	Органи управління	Характеристика
1	Конференція міністрів (Ministerial Conference)	найвищий орган СОТ, який збирається кожні два роки. У ньому беруть участь представники всіх країн-членів СОТ на рівні міністрів торгівлі. Конференція встановлює загальні політики і напрямки розвитку організації.
2	Генеральна рада (General Council)	постійно діючий орган СОТ, який проводить зустрічі на рівні послів або представників постійних місій.
3	Рада з торгівлі товарами (Council for Trade in Goods), Рада з торгівлі послугами (Council for Trade in Services), Рада з торгівлі аспектами прав інтелектуальної власності	ці ради займаються конкретними секторами міжнародної торгівлі: товарами, послугами та інтелектуальною власністю. Вони допомагають організовувати переговори, аналізують виконання угод і приймають рекомендації щодо удосконалення регулювання торгівлі в цих сферах.
4	Секретаріат СОТ	адміністративний орган, що забезпечує щоденне функціонування СОТ. Секретаріат підтримує комунікацію між країнами-членами, здійснює технічну допомогу, досліджує різні аспекти торгівлі та надає консультації.
5	Органи по вирішенню спорів (Dispute Settlement Body, DSB)	важливий компонент СОТ, що відповідає за механізм врегулювання торгових спорів між країнами-членами. Це допоміжний орган, який ухвалює рішення у разі порушення торгових угод СОТ.
6	Комітети і робочі групи	СОТ має численні комітети та робочі групи, які займаються різними аспектами торгівлі, такими як експортні субсидії, регулювання обмежень на ринку праці, стандарти для товарів, технічні бар'єри.

Побудовано автором на основі [4]

СОТ встановлює правила міжнародної торгівлі, що охоплюють всі аспекти товарного обміну, послуг, інтелектуальної власності та сільського господарства. Організація забезпечує умови для зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, що сприяє більш вільному та передбачуваному торговому середовищу. СОТ є майданчиком для багатосторонніх переговорів між країнами щодо торговельних угод. Переговори відбуваються в рамках різних раундів, де країни досягають компромісів щодо умов торгівлі, зниження мит, тарифів та обмежень [5].

Один із головних аспектів діяльності СОТ - механізм вирішення спорів. СОТ має спеціальну структуру для розгляду скарг та спорів між країнами-членами, що виникають через порушення торгових угод. Процес включає консультативний етап, створення панелей для розгляду справ і можливе апеляційне оскарження.

СОТ здійснює моніторинг і контроль за виконанням торгових угод. Це включає оцінку того, як країни дотримуються правил СОТ, а також надання технічної допомоги і консультацій для країн, які потребують допомоги у виконанні своїх зобов'язань.

Світова організація торгівлі (СОТ) виконує кілька основних функціональних завдань, спрямованих на забезпечення стабільного і прозорого міжнародного торгового середовища (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Функціональні завдання СОТ

№ п/п	Завдання	Характеристика
1	Регулювання торгових угод - СОТ забезпечує формалізацію та реалізацію міжнародних торгових угод між країнами-членами	Моніторинг виконання угод - СОТ слідкує за виконанням домовленостей, встановлених у багатосторонніх угодах, таких як Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ) і угоди, що стосуються різних секторів (послуги, інтелектуальна власність, сільське господарство тощо).
		Спрощення та стандартизація торгових процедур - СОТ сприяє зменшенню торгових бар'єрів та стандартизації торгових норм, що допомагає забезпечити рівний доступ до ринків.

2	Міжнародний розв'язок торгових спорів - СОТ має механізм вирішення спорів між державами, які можуть виникати через порушення торгових зобов'язань	Тимчасові консультації - країни можуть ініціювати консультації для вирішення проблеми на ранніх етапах
		Формальне розслідування і рішення - якщо консультування не призводить до вирішення, СОТ організовує розслідування і визначає санкції або інші заходи для вирішення спору.
3	Полегшення переговорів щодо зниження торгових бар'єрів - СОТ є майданчиком для багатосторонніх переговорів, метою яких є зменшення тарифів і нетарифних бар'єрів	Угоди щодо зниження тарифів - країни-члени СОТ зобов'язуються знижувати мита на товари та послуги в межах певних домовленостей.
		Регулювання нетарифних бар'єрів - СОТ також працює над усуненням нетарифних бар'єрів, таких як квоти, субсидії чи стандарти, які можуть обмежувати доступ товарів на ринок.
4	Підтримка розвитку і інтеграції країн, що розвиваються - СОТ активно працює над забезпеченням рівних умов для країн з різним рівнем економічного розвитку	Спеціальні і диференційовані умови для країн, що розвиваються - ці умови передбачають спеціальні преференції для країн з низьким та середнім рівнем доходу, що дозволяє їм ефективніше інтегруватися у світову торгівлю.
		Технічна допомога і навчання - СОТ надає країнам, що розвиваються, необхідні ресурси для поліпшення їх торгових політик та участі в міжнародній торгівлі
5	Моніторинг та аналіз глобальної торгівлі - СОТ здійснює регулярний моніторинг глобальних торгових тенденцій і політик країн-членів	Збір і поширення даних - СОТ збирає та публікує дані, що дозволяють країнам слідкувати за тенденціями світової торгівлі та приймати обґрунтовані рішення
		Оцінка політик та практик країн-членів - СОТ проводить аналіз торгових політик своїх членів, зокрема перевіряє, чи відповідають вони міжнародним стандартам
6	Захист інтересів споживачів і сприяння сталому розвитку - СОТ також працює над тим, щоб торговельна діяльність була збалансованою і відповідала інтересам споживачів та екологічним стандартам	Підтримка екологічних стандартів - СОТ допомагає країнам узгоджувати свої торгові практики з вимогами сталого розвитку та охорони довкілля
		Забезпечення доступу до товарів і послуг - СОТ сприяє створенню умов, за яких споживачі можуть отримувати товари та послуги за доступними цінами.

Побудовано автором на основі [6]

Отож, функціональні завдання СОТ спрямовані на забезпечення стабільної, справедливої та прогнозованої міжнародної торгівлі, що стимулює економічний розвиток, знижує бідність і сприяє глобальній інтеграції.

СОТ надає країнам-членам, особливо країнам, що розвиваються, технічну допомогу і навчання з питань торгівлі. Це дозволяє таким країнам краще орієнтуватися у складних аспектах міжнародної торгівлі і покращувати свою економічну інтеграцію в глобальну економіку.

1.3. Механізм вирішення торговельних спорів у СОТ

Механізм вирішення торговельних спорів у Світовій організації торгівлі (СОТ) є важливою складовою її функціонування і основним інструментом для забезпечення дотримання міжнародних торгових угод. Його основною метою є забезпечення справедливого та передбачуваного середовища для міжнародної торгівлі, що дає змогу країнам вирішувати суперечки в рамках установлених правил, зменшуючи ризик ескалації конфліктів до економічних санкцій або торгових війн [6].

Процес вирішення спорів у СОТ є багатоступінчастим і включає кілька етапів, що мають на меті досягнення мирного врегулювання конфлікту між країнами-членами. Перший етап передбачає консультації між сторонами спору. Якщо одна країна вважає, що інша порушила угоди СОТ, вона може звернутися до неї з проханням вирішити спір шляхом консультацій. Консультації є важливою частиною процесу і дозволяють сторонам знайти компроміс або вирішити конфлікт без необхідності звертатися до більш складних процедур. Якщо консультації не приводять до вирішення протягом 60 днів, країна, яка звернулася зі скаргою, може подати справу до наступного етапу.

Якщо консультації не принесли результатів, країна може звернутися до СОТ з проханням створити панель для розгляду справи. Панель складається з

незалежних експертів, які мають глибокі знання в галузі міжнародної торгівлі. Панель, призначена для розгляду спору, включає трьох членів, які можуть бути призначені на основі узгодження між сторонами або за допомогою Генеральної ради СОТ. Панель проводить розгляд справи, заслуховує аргументи обох сторін, аналізує відповідні правила СОТ і надає своє рішення, яке визначає, чи порушено торговельні угоди і, якщо так, які заходи повинні бути вжиті для виправлення ситуації.

Після отримання звіту панелі будь-яка зі сторін спору має право подати апеляцію до Апеляційного органу СОТ. Апеляційний орган складається з семи членів, які мають досвід у сфері міжнародної торгівлі та права, і його рішення є остаточними. Апеляційний орган може переглянути рішення панелі, зосереджуючись на правових питаннях і процедурних помилках. Це дозволяє виявити потенційні недоліки в юридичній частині процесу і забезпечити точність рішень. Після розгляду апеляції Апеляційний орган виносить остаточне рішення, яке є обов'язковим для виконання [7].

Після того як спір було вирішено і винесено рішення, країна, що порушила угоди СОТ, зобов'язана виконати це рішення. Якщо країна не може виконати рішення, вона може запропонувати іншу форму компенсації (наприклад, зниження мит або інших торгових обмежень) іншій стороні спору. Якщо країна не виконує рішення СОТ, вона може бути змушена прийняти санкції або запровадити торгові обмеження на імпорт чи експорт товарів або послуг до країни-боржника. Генеральна рада СОТ може санкціонувати ці дії.

Процес вирішення спорів у СОТ зазвичай займає від 12 до 18 місяців, хоча окремі випадки можуть бути більш тривалими залежно від складності спору та кількості апеляцій. СОТ намагається забезпечити швидке і ефективне вирішення спорів, оскільки затримки можуть негативно вплинути на глобальну торгівлю.

СОТ забезпечує неупереджене вирішення спорів через незалежних експертів і юридичні процедури. Механізм дозволяє країнам знати, що існує чіткий порядок

для вирішення торгових суперечок, що підвищує стабільність в міжнародній торгівлі.

СОТ надає можливість вирішення конфліктів без застосування торгових санкцій або торгових війн, що сприяє зниженню економічної напруги між країнами. Іноді виникають побоювання, що великі економічні держави можуть впливати на процеси вирішення спорів. Існують випадки, коли країни відмовляються виконувати рішення СОТ, що ставить під питання ефективність механізму. Процес вирішення спорів може бути довгим і дорогим, особливо для країн, що розвиваються, які не завжди мають достатньо ресурсів для ведення справи.

Механізм вирішення торговельних спорів СОТ є важливим інструментом для підтримки справедливості та стабільності в міжнародній торгівлі. Хоча цей процес має свої виклики, він дозволяє країнам врегулювати торгові суперечки на основі міжнародних стандартів, зменшуючи ризик ескалації конфліктів до більш серйозних економічних наслідків [8].

Основною метою цього механізму є забезпечення справедливого розгляду спорів між країнами і забезпечення дотримання міжнародних торгових угод. Процес вирішення спорів сприяє зменшенню економічної напруги між країнами і є важливим елементом підтримки порядку в глобальній торгівлі. Однак, незважаючи на свою ефективність, цей механізм стикається з деякими викликами, такими як політичний вплив великих економік, невиконання рішень і витрати на процес.

Рис 1.5 Механізм вирішення торговельних спорів у СОТ

Побудовано автором на основі [8]

СОТ є результатом еволюції міжнародного торговельного права, яке розвивалося з часів Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). СОТ замінила ГАТТ у 1995 році, що стало важливим кроком для створення більш ефективної платформи для врегулювання міжнародної торгівлі. СОТ має складну структуру, що включає різноманітні органи, такі як Генеральна рада, Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами та Рада з інтелектуальної власності, кожен з яких відповідає за окремі аспекти міжнародної торгівлі. Функціональні завдання СОТ включають проведення переговорів щодо зниження тарифних і нетарифних бар'єрів, вирішення спорів між країнами, забезпечення виконання торгових угод, надання технічної допомоги і сприяння економічному розвитку країн, що розвиваються [9].

Розділ 1 висвітлює важливі аспекти теоретичних основ регулювання міжнародної торгівлі та функціонування СОТ. СОТ виступає основним органом для забезпечення справедливих умов міжнародної торгівлі, вирішення спорів і підтримки глобальної економічної стабільності. Розуміння принципів і механізмів СОТ є головним для оцінки ефективності міжнародного торговельного регулювання в умовах сучасних геоекономічних викликів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СОТ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ

2.1. Результати розгляду і вирішення важливих міжнародних торговельних спорів у СОТ та їх значення для світової економіки

Світова організація торгівлі (СОТ) виконала значну роль у вирішенні багатьох важливих і резонансних міжнародних торговельних спорів, які мали далекосяжні наслідки для глобальної економіки. Механізм вирішення спорів СОТ допоміг упорядкувати та стабілізувати міжнародні торгові відносини, зменшуючи ймовірність торгових війн та конфліктів між країнами [17, с. 26-32].

Найбільш резонансною суперечкою є спір між США та ЄС щодо субсидій для авіаційної промисловості (Boeing vs Airbus). Спір між США та ЄС почався в 2004 році, коли США звернулися до СОТ із заявою, що Європейський Союз надає незаконні субсидії компанії Airbus, що створює несправедливі умови для американського виробника Boeing. ЄС, у свою чергу, стверджував, що США надають субсидії своїй авіаційній компанії.

У 2019 році СОТ винесла рішення, що ЄС дійсно надавав незаконні субсидії Airbus, і дозволила США накласти тарифи на європейські товари на суму близько 7,5 мільярдів доларів. У 2020 році, після тривалих переговорів і нових рішень СОТ, ЄС виграв у своєму контрспорі щодо субсидій для Boeing. Це визнання того, що обидві сторони порушували правила СОТ, призвело до тимчасового зниження рівня конфлікту, але відносини між США та ЄС залишаються напруженими.

Отож, спір Boeing vs Airbus показав важливість СОТ у вирішенні складних торгових конфліктів, що стосуються субсидій і підтримки національних підприємств, а також виявив проблеми із застосуванням правил СОТ до великої індустрії.

У 2001 році Індія подала позов до СОТ щодо антидемпінгових мит, накладених США на імпорт індійської сталевих продукції. США обґрунтовували ці мита тим, що індійські сталеливарні підприємства продавали свою продукцію за цінами нижчими за собівартість, що порушує правила чесної конкуренції. Панель СОТ встановила, що США порушили правила СОТ, застосовуючи антидемпінгові заходи без належних доказів. СОТ винесла рішення на користь Індії, зобов'язавши США скасувати ці мита або обґрунтувати їх належним чином.

Цей спір є важливим прикладом того, як СОТ може захистити країни, що розвиваються, від протекціоністських практик з боку економічно розвинених держав. Рішення підтримало принципи справедливості та недискримінації у міжнародній торгівлі [18].

У 2012 році США подали позов до СОТ, звинувативши Китай у наданні незаконних субсидій на екологічні технології, такі як сонячні панелі та вітрові турбіни. США стверджували, що ці субсидії призводять до нечистої конкуренції та захоплення ринку екологічних технологій китайськими компаніями. У 2014 році СОТ винесла рішення на користь США, визнавши, що Китай порушив угоди СОТ щодо субсидій. СОТ зобов'язала Китай змінити свою політику субсидування та переглянути програми підтримки екологічних технологій.

Цей спір демонструє, як СОТ може забезпечити рівні умови для глобальних ринків у нових галузях, таких як зелена енергетика, і забезпечити дотримання правил міжнародної конкуренції навіть у нових секторах.

США наклали митні збори на імпорт деревини з Канади, стверджуючи, що канадські виробники отримують незаконні субсидії від урядів своїх провінцій. Канада оскаржила ці митні тарифи в СОТ, заявивши, що вони порушують принципи вільної торгівлі. У 2006 році СОТ винесла рішення на користь Канади, постановивши, що митні тарифи США є незаконними. Однак цей спір не було остаточно вирішено, і з того часу відбувалося кілька циклів юридичних процедур і переговорів між країнами.

Цей спір підкреслює складність торговельних відносин між сусідніми економіками та значення СОТ у забезпеченні балансованих і прозорих умов для торгівлі навіть у випадках, коли протиріччя виникають на рівні двосторонніх угод.

Австралія подала позов до СОТ, оскаржуючи антидемпінгові заходи, застосовані Індією щодо імпорту цукру. Індія застосувала антидемпінгові тарифи на австралійський цукор, вважаючи, що ціни, за якими він продається, нижчі за ринкові. СОТ винесла рішення, яке частково підтримало позицію Австралії, зазначивши, що Індія повинна обґрунтувати свої тарифи відповідно до правил СОТ. Проте Індії було дозволено застосовувати певні мита, якщо вони відповідатимуть вимогам СОТ щодо демонстрації існування демпінгу [19].

Це рішення виявило важливість детального розслідування та доказів для обґрунтування антидемпінгових заходів, а також показало, як СОТ допомагає у забезпеченні чесної конкуренції навіть у випадках складних і специфічних торгових проблем.

Рішення СОТ у торгових спорах між країнами мають важливі наслідки для глобальної торгівлі, оскільки вони сприяють стабільності та передбачуваності торгових відносин. Незважаючи на те, що рішення СОТ можуть бути політично чутливими і можуть викликати економічні наслідки для учасників, вони сприяють забезпеченню справедливості та рівних умов для всіх країн-членів СОТ.

Розгляд і вирішення важливих міжнародних торговельних спорів у СОТ мають значний вплив на світову економіку. Ці спори відображають головні аспекти торговельних відносин, зокрема правила конкуренції, субсидії, антидемпінгові заходи, екологічні стандарти та інші питання, що безпосередньо впливають на глобальну торгівлю [20].

Вирішення спорів, пов'язаних із тарифами, субсидіями та іншими бар'єрами, позитивно впливає на глобальні ланцюги поставок. Наприклад, якщо країни успішно знижують митні бар'єри або запроваджують більш справедливі правила для субсидій у основних секторах, таких як сільське господарство чи

промисловість, це сприяє більш ефективному функціонуванню ланцюгів поставок, знижує витрати для бізнесу і збільшує доступ до нових ринків. Це, в свою чергу, має позитивний ефект на загальне зростання глобальної економіки.

Справедливе і передбачуване регулювання торговельних відносин є важливим фактором для стимулювання міжнародних інвестицій. Інвестори воліють вкладати капітал у країни, де існують чіткі і прозорі правила ведення бізнесу.

Таблиця 2.1

Торговельні спори у СОТ

Учасники	Суть суперечки	Рішення, яке прийняло СОТ	Результат
США та Європейський Союз (ЄС)	Спір щодо субсидій для виробників літаючих апаратів (Boeing vs Airbus)	СОТ підтвердила, що ЄС надавав незаконні субсидії Airbus	США отримали право на введення мит на європейські товари
Канада та США	Спір щодо антидемпінгових заходів США проти канадської деревини	СОТ вирішила, що США незаконно застосовували антидемпінгові мита на канадську деревину	США були зобов'язані скасувати мита або відшкодувати збитки
Індія та США	Спір щодо імпорتنих обмежень на текстиль і одяг	СОТ прийняла рішення, що обмеження, введені США, порушують торгові зобов'язання	США мали скасувати ці обмеження
Австралія та Японія	Спір щодо захисних заходів на ринку сільськогосподарських товарів	СОТ ухвалила, що Австралія порушила свої зобов'язання щодо тарифів на сільськогосподарські товари	Австралія повинна була знизити тарифи
Бразилія та Канада	Спір щодо захисних заходів на ринку зернових культур	СОТ підтримала позицію Канади, що Бразилія застосовувала незаконні субсидії для свого сільського господарства	Бразилія зобов'язана скасувати субсидії

Побудовано автором на основі [21]

Рішення СОТ у торгових спорах сприяють зміцненню міжнародної співпраці та діалогу між державами. Кожен спір надає можливість для країни продемонструвати свою готовність дотримуватись міжнародних правил, а також підкреслює важливість дипломатичних переговорів для вирішення спірних питань. Це сприяє розвитку глобальної економічної дипломатії та мирного врегулювання конфліктів, що мають глобальний характер [21, с. 141].

Завдяки механізмам вирішення спорів у СОТ можна попередити ескалацію торгових конфліктів, які можуть призвести до введення економічних санкцій, торгових війн або серйозних економічних потрясінь. Вирішення спорів у рамках СОТ допомагає уникнути ситуацій, коли країни, не маючи змоги врегулювати спір мирним шляхом, вдалися б до протекціоністських заходів або навіть торгових санкцій. Це, в свою чергу, знижує глобальні економічні ризики.

Спори, що виникають у нових і стратегічних секторах, таких як зелена енергетика або цифрова економіка, сприяють вдосконаленню міжнародних правил. Це важливо для підтримки інноваційних технологій і нових галузей економіки, які мають потенціал для значного економічного зростання. Зокрема, вирішення спорів про субсидії на екологічні технології, як це було в справі між США та Китаєм щодо зеленої енергетики, може впливати на розвиток нових технологій і забезпечення сталого розвитку глобальної економіки.

Рішення СОТ у торгових спорах мають далекосяжні наслідки для світової економіки, оскільки сприяють збереженню стабільності та передбачуваності на глобальних ринках, зменшують торгові бар'єри, підтримують справедливу конкуренцію та захищають інтереси країн, що розвиваються. Ці процеси допомагають стимулювати економічне зростання, покращувати взаємодію між державами та забезпечують стабільність у глобальних ланцюгах поставок, що в сукупності позитивно впливає на глобальну економіку.

2.2. Вплив сучасних геоекономічних викликів на ефективність механізмів СОТ

Глобальні торговельні війни - це конфлікти між країнами, що характеризуються застосуванням протекціоністських заходів, таких як митні тарифи, квоти, субсидії та інші обмеження на торгівлю [27]. Глобальні торговельні війни можуть створювати значне навантаження на механізм вирішення спорів СОТ. Коли країни застосовують високі митні тарифи або інші обмеження, багато спірних питань виникає одночасно. Це може призвести до затримок у процесах вирішення спорів через велику кількість справ, що подаються до СОТ. Панелі експертів та апеляційні органи можуть не встигати оперативно розглядати всі позови, що знижує загальну ефективність системи вирішення спорів.

Спір між США та Китаєм під час торгової війни (2018–2020 роки) став серйозним випробуванням для СОТ. Обидві країни наклали високі тарифи на величезні обсяги товарів, і багато з цих питань було оскаржено в СОТ. Однак через обмежену кількість експертів у панелях і складність питань розгляд таких справ зайняв значний час, що показало обмежену швидкість реагування СОТ на глобальні кризи.

Глобальні торговельні війни часто супроводжуються політичним тиском на СОТ, зокрема з боку великих економік, таких як США, Китай, Європейський Союз. Під час торгових конфліктів ці країни можуть намагатися вплинути на рішення СОТ або навіть ігнорувати його, якщо воно не відповідає їх політичним і економічним інтересам. Це ставить під сумнів нейтральність і ефективність СОТ у забезпеченні справедливості в глобальних торговельних спорах. Випадки, коли США не виконували рішення СОТ, були широко обговорювані, зокрема під час торгової війни з Китаєм. Сполучені Штати також критикували СОТ за обмежену здатність вирішувати спори, що виникають у контексті нових економічних викликів, таких як цифрова економіка та технологічні бар'єри [22, с. 158].

Протягом глобальних торговельних війн багато країн починають сумніватися в ефективності СОТ як інституту, здатного підтримувати глобальний порядок у торгівлі. Це може призвести до збільшення кількості двосторонніх угод і створення регіональних торгових блоків, що є альтернативою СОТ. Замість того щоб використовувати СОТ для врегулювання суперечок, країни можуть вибирати прямі переговори або створювати нові торгові формати, що обмежують роль СОТ в глобальному торговельному регулюванні. У період торгової війни між США та Китаєм на фоні затягування процесів у СОТ багато країн почали укладати двосторонні або багатосторонні угоди в рамках таких ініціатив, як Транс-Тихоокеанське партнерство (TPP) або Угода між США, Канадою та Мексикою (USMCA), що показало ослаблення довіри до глобальної торгової системи СОТ.

Глобальні торговельні війни часто виникають через нові економічні реалії, такі як технологічні бар'єри, субсидії для нових галузей, як зелена енергетика, цифрові питання тощо. СОТ, як правило, створювалася для вирішення спорів у традиційних сферах торгівлі (товари, послуги, інтелектуальна власність), і її механізми часто виявляються неготовими до вирішення більш складних та інноваційних проблем, що виникають в сучасній глобальній економіці. Спир між США та ЄС щодо субсидій на авіаційну промисловість (Boeing vs Airbus) демонструє складність та тривалість процесів, оскільки питання, пов'язані з інноваціями і субсидіями, є технічно складними для аналізу в рамках традиційних торгових норм СОТ [26, с. 632].

Глобальні торговельні війни можуть суттєво вплинути на ефективність механізмів СОТ, створюючи додаткове навантаження на систему вирішення спорів, посилюючи політичний тиск і ставлячи під сумнів нейтральність організації. Водночас ці війни можуть стати поштовхом до необхідних реформ СОТ, щоб вона могла краще відповідати сучасним викликам міжнародної торгівлі. Важливо, щоб СОТ продовжувала розвиватися та адаптуватися до нових умов,

зберігаючи свою роль у підтримці глобальної економічної стабільності та забезпеченні справедливих умов торгівлі.

Сучасні геоekonomічні виклики, такі як застосування економічних санкцій, регіоналізація економіки та геополітична нестабільність, значно впливають на ефективність механізмів Світової організації торгівлі (СОТ) і її здатність ефективно вирішувати міжнародні торговельні суперечки. Ці фактори можуть як ускладнювати, так і ставити під загрозу функціонування СОТ, створюючи нові труднощі для міжнародної торгової системи. Розглянемо основні виклики та їхній вплив [23, с. 277].

Економічні санкції, що застосовуються державами для досягнення політичних цілей, є важливим геоekonomічним інструментом, але вони можуть порушувати принципи вільної та справедливої торгівлі, закладені в угодах СОТ. Санкції часто накладаються на окремі країни за порушення міжнародних норм або через геополітичні розбіжності. У випадку санкцій, коли країни застосовують торгові обмеження або блокують певні ринки, СОТ може зіткнутися з труднощами у виконанні своєї ролі арбітра та забезпечення рівних умов для всіх учасників.

Санкції можуть призвести до численних торгових суперечок між країнами, оскільки санкції часто порушують правила СОТ, особливо щодо принципу недискримінації. Країни, на які накладено санкції, можуть звертатися до СОТ для захисту своїх прав, що збільшує навантаження на механізми вирішення спорів СОТ. Санкції можуть призвести до політичного тиску на СОТ, що ставить під загрозу нейтральність організації в таких спорах. Країни можуть ігнорувати або оскаржувати рішення СОТ, якщо це суперечить їхнім геополітичним інтересам. Спір між росією та ЄС/США, що виник через санкції після анексії Криму в 2014 році, став серйозним викликом для СОТ. росія оскаржувала санкції, заявляючи, що вони порушують угоди СОТ, але вирішення цього конфлікту було затримано через політичні фактори і складність оцінки санкцій в контексті міжнародної торгівлі [25, с. 83-84].

Торговельні війни та санкції мають серйозний вплив на міжнародну торгівлю, змінюючи як обсяги, так і структуру та динаміку торгівлі між країнами. Такі економічні заходи можуть мати як короткострокові, так і довгострокові наслідки для учасників.

Таблиця 2.2

Вплив торговельних війн та санкції на міжнародну торгівлю

Суперечка	Вплив на обсяги торгівлі	Вплив на структуру торгівлі	Динаміка торгівлі
Торговельна війна між США та Китаєм (2018-2020)	Зменшення обсягів двосторонньої торгівлі - після введення мит на китайські товари в 2018 році, експорт США до Китаю скоротився на 11% у 2019 році, а імпорту з Китаю впав на 15%	Зміна в структурі експорту /імпорту - США зменшили експорт сільськогосподарської продукції до Китаю, що було однією з найбільших втрат для американських фермерів. Китай почав імпортувати сільськогосподарські товари з інших країн, таких як Бразилія та Аргентина, що змінило структуру поставок на ринку.	Скорочення обсягів - динаміка двосторонньої торгівлі була дуже мінливою. Після вступу в силу мит обсяги двосторонньої торгівлі знизилися, але згодом почався певний відновлювальний процес, зокрема внаслідок підписання торгової угоди "Фаза 1" в січні 2020 року, яка дозволила зменшити частину мит і збільшити китайський імпорту сільськогосподарської продукції з США.
	Перерозподіл торгових потоків - Китай став шукати нові ринки для своїх товарів, і багато китайських виробників переключилися на інші країни, зокрема на В'єтнам, Індію та інші країни Південно-Східної Азії. США також почали імпортувати більше товарів з країн, що не потрапляли під митні обмеження, зокрема з	Зміна в галузевому співвідношенні - Китай почав заміщати імпорту деяких високотехнологічних товарів, таких як літаки і комп'ютерна техніка, з інших країн, зокрема з	Тимчасові відновлення - після угоди обсяг китайського імпорту сільськогосподарських товарів із США зріс на 16% у 2020 році порівняно з попереднім роком, але це було значно нижче за обсяги, які були до введення мит

	Мексика, Канади, і деяких європейських країн.	Європи та Японії.	
Економічні санкції ЄС та США проти росії (з 2014 року)	Зниження обсягів торгівлі з Росією - після введення санкцій обсяг торгівлі між Росією і ЄС зменшився. У 2014 році експорт з ЄС до Росії скоротився на 30%, а в 2015 році - ще на 35%.	Диверсифікація постачань - росія почала диверсифікувати свої торговельні відносини, розвиваючи торгівлю з Китаєм, Індією, Туреччиною та іншими країнами, щоб зменшити залежність від ЄС.	Зменшення обсягів та стабільність на нових ринках - торгіві відносини між Росією та ЄС продовжували скорочуватися, але Росія збільшила торгівлю з країнами Азії та Близького Сходу
	Скорочення російського експорту - росія також зазнала значних втрат через обмеження на експорт енергоресурсів та товарів високих технологій	Аграрна продукція - росія відповіла на санкції продуктами харчування, ввівши заборону на імпорт певних сільськогосподарських товарів з ЄС, що призвело до збільшення виробництва вітчизняної продукції	Зростання внутрішнього виробництва - в умовах санкцій росія також наростила внутрішнє виробництво продовольчих товарів, технологій та обладнання, що дозволило відновити деяку частину економічного зростання

Побудовано автором на основі [24]

Торговельні війни та санкції призводять до зміни обсягів, структури та динаміки торгівлі на кількох рівнях. Відбувається значне зменшення обсягів торгівлі між країнами, що зумовлено введенням мит або санкцій. Є зміни в експортно-імпортних потоках, країни шукають альтернативні ринки, змінюється товарна структура торгівлі. Торговельні війни часто призводять до короткострокових коливань обсягів торгівлі, але з часом можуть призвести до стабілізації або навіть до відновлення торгівлі за новими умовами.

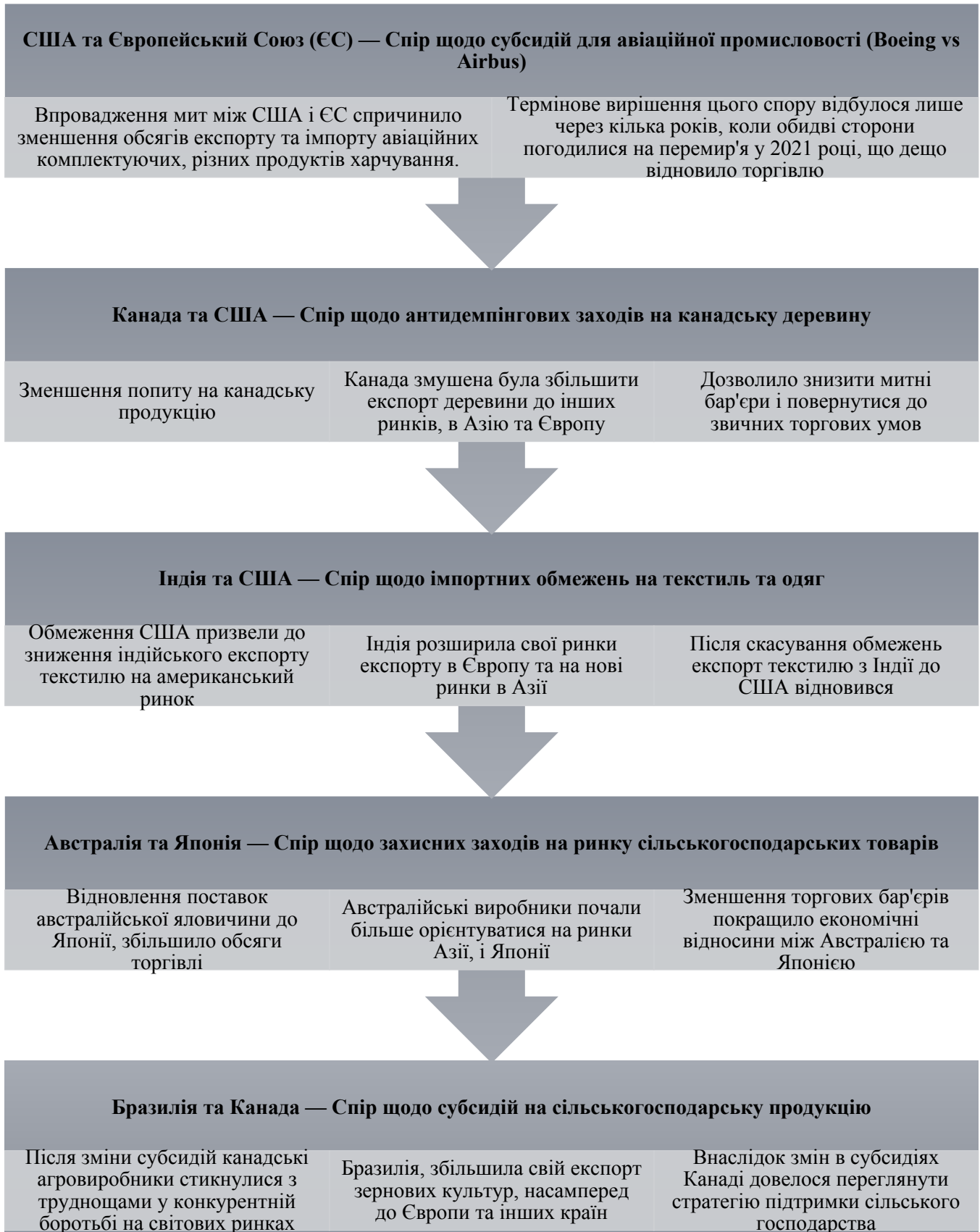

Рис. 2.1 Наслідки торгових спорів для міжнародної торгівлі [25]

Таким чином, такі економічні заходи не лише впливають на безпосередні торгові потоки, але й спричиняють серйозні зміни в глобальній економічній політиці та виробничих ланцюгах. Торгові суперечки між США, ЄС, Канадою, Японією, Індією та іншими країнами спричиняють серйозні економічні наслідки, змінюючи обсяги торгівлі, структуру ринків та динаміку економічних відносин. Торгові війни та суперечки призводять до змін у ринкових потоках і перерозподілу товарів між країнами. Вони впливають на конкурентоспроможність країн та змушують їх шукати нові ринки для своїх товарів. Вони змінюють структуру міжнародних угод, посилюючи взаємодію між країнами, які можуть укладати нові торгові угоди або змінювати політику підтримки своїх виробників.

Геополітична нестабільність, зокрема конфлікти, війни та політичні кризи, можуть значно ускладнити виконання функцій СОТ. В умовах геополітичної напруженості країни можуть застосовувати протекціоністські заходи або обмежувати торгівлю з певними партнерами, що ставить під сумнів ефективність глобальної торгової системи [24, с.250].

Геополітична нестабільність може сприяти політизації торгових спорів, коли країни використовують торгові обмеження не тільки з економічних, а й з політичних причин. Це може впливати на рішення СОТ, оскільки деякі країни можуть відмовлятися виконувати рішення організації, якщо вони суперечать їхнім політичним інтересам. Геополітична нестабільність створює невизначеність на світових ринках і ускладнює довгострокове планування бізнесу, що може призвести до відтоку інвестицій і зменшення торгових обсягів. СОТ може зіткнутися з труднощами у підтримці стабільності глобальної економіки в умовах таких викликів. Конфлікти на Близькому Сході та в Україні сприяли виникненню нестабільних торгових ситуацій і порушенню міжнародних угод, що ускладнило функціонування СОТ. В цих умовах СОТ може бути обмежена у своїй здатності зберігати рівновагу на глобальному ринку.

У світлі сучасних геоекономічних викликів СОТ вимагає значних реформ для забезпечення ефективності своїх механізмів. Потрібно адаптувати систему до нових реалій міжнародної торгівлі та зберегти її здатність вирішувати спори і підтримувати глобальну економічну стабільність.

СОТ повинна удосконалити свої механізми вирішення спорів, зокрема швидше реагувати на нові види торгових спорів, пов'язаних із цифровою економікою, екологічними технологіями та новими видами субсидій. СОТ повинна більше враховувати реалії регіоналізації та двосторонніх угод, щоб підтримувати рівновагу між глобальними і регіональними торговими форматами. СОТ має зберігати свою незалежність від політичних впливів і бути здатною приймати об'єктивні рішення в умовах політичної нестабільності [51].

Сучасні геоекономічні виклики - економічні санкції, регіоналізація економіки та геополітична нестабільність - мають значний вплив на ефективність механізмів СОТ. Вони створюють нові труднощі для забезпечення справедливих і рівних умов торгівлі, ускладнюють вирішення суперечок і можуть послаблювати роль СОТ у глобальній економіці. Однак ці виклики також дають поштовх до необхідних реформ СОТ, спрямованих на адаптацію до сучасних умов і підтримку стабільності міжнародної торгової системи.

У 2025 році, після перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у 2024 році, світова політична ситуація зазнала значних змін, що вплинули на ефективність механізмів Світової організації торгівлі (СОТ).

Адміністрація Трампа відновила політику «Америка перш за все», що включає підвищення мит на імпорт та зменшення участі США в багатосторонніх торгових угодах. Це призвело до ескалації торгових конфліктів, зокрема з Китаєм, Європейським Союзом та іншими країнами. Такі односторонні заходи підривають принципи СОТ, які сприяють багатостороннім переговорам та вирішенню спорів.

США продовжують блокувати призначення суддів до Апеляційного органу СОТ, що фактично паралізує механізм вирішення торгових спорів. Це ускладнює країнам можливість ефективно захищати свої інтереси в рамках СОТ.

Під керівництвом Трампа США вийшли з кількох важливих багатосторонніх угод, таких як Транстихоокеанське партнерство (TPP), що ослабило глобальну торгову систему та зменшило роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі.

Політика Трампа сприяла зростанню напруженості між США та іншими країнами, зокрема Китаєм, росією та Європейським Союзом. Це ускладнило досягнення консенсусу в рамках СОТ та знизило ефективність організації у вирішенні глобальних торгових питань. У відповідь на виклики, СОТ ініціювала внутрішні реформи, спрямовані на адаптацію до нових геоекономічних реалій. Однак ці реформи потребують часу та політичної волі з боку членів організації, щоб бути ефективними.

Отже, після виборів Трампа у 2024 році СОТ зіткнулася з новими викликами, пов'язаними з підвищенням протекціонізму, блокуванням механізмів вирішення спорів та виходом з багатосторонніх угод. Ці фактори значно вплинули на ефективність організації у 2025 році. **Начало формы**

Конец формы

2.3. Економічні та політичні фактори, що впливають на ефективність рішень СОТ

Світова організація торгівлі (СОТ) є головним механізмом для забезпечення справедливих умов міжнародної торгівлі. Однак ефективність її рішень залежить від низки економічних факторів, які можуть як сприяти, так і ускладнювати досягнення результатів, що задовольняють усі сторони конфлікту. Розглянемо основні економічні фактори, які впливають на ефективність рішень СОТ [39].

Дані про стан зовнішньої торгівлі товарами з основними торговельними партнерами України у 2022-2023 роках можуть бути важливим елементом для аналізу теми «Світова організація торгівлі як платформа для врегулювання міжнародних торговельних спорів: аналіз ефективності в умовах сучасних геоекономічних викликів».

Таблиця 2.3

Стан зовнішньої торгівлі товарами України з основними торговельними
партнерами у 2022–2023 роках

Країни / млрд дол. США	2022 р.				2023 р.				Зміни до попереднього року		
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт
Усього	47,9	22,6	25,3	-2,6	49,8	19,4	30,4	-11	4%	-14%	20%
ЄС	25	13,4	11,6	1,8	27,7	12,1	15,7	-3,6	11%	-10%	35%
Китай	5,1	1,6	3,5	-1,9	6,4	1,7	4,7	-3,1	26%	6%	34%
Туреччина	2,5	1,3	1,2	0,1	4	1,6	2,4	-0,8	58%	24%	94%
США	1,6	0,4	1,2	-0,7	1,6	0,3	1,3	-1	0%	-30%	11%
Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, росія, Таджикистан, Узбекистан	5,2	1,5	3,7	-2,3	1,4	0,8	0,7	0,1	-72%	-47%	-82%
Індія	1	0,5	0,5	-0,1	1,3	0,3	1	-0,6	24%	-36%	77%
Єгипет	0,6	0,5	0,05	0,5	0,7	0,6	0,1	0,4	15%	3%	147%
Інші	7	3,5	3,5	0	6,7	2,2	4,6	-2,4	-4%	-38%	32%

Побудовано автором на основі [40]

Дані показують зміни у товарообігу з різними країнами та регіонами. Наприклад, товарообіг з ЄС та Китаєм зріс на 11% та 26% відповідно, але імпорт з

цих країн зріс значно більше, ніж експорт. Це може свідчити про зміщення торговельного балансу в бік імпорту, що, в свою чергу, може стати підставою для торговельних суперечок та потреби у втручанні міжнародних торговельних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ).

Величезні зміни у сальдо (наприклад, з ЄС з -1,8 млрд дол. у 2022 році до -3,6 млрд дол. у 2023 році) можуть вказувати на дисбаланс у торгівлі. Це може стати джерелом суперечок щодо торговельних бар'єрів або несправедливих торговельних практик, де СОТ може виступити як медіатор для вирішення спорів.

Дані про різке скорочення товарообігу з Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, росія, Таджикистан, Узбекистан (на 72% у 2023 році) можуть бути пов'язані з геополітичними змінами та економічними санкціями, що виникли через війну в Україні та міжнародну напругу. Це свідчить про значний вплив політичних факторів на торгові потоки, що робить важливим розгляд ролі СОТ у вирішенні таких суперечок, надання правової допомоги країнам, що зіштовхуються з санкціями або іншими економічними бар'єрами.

Зміни в торговельних зв'язках з країнами, що розвиваються (наприклад, Індія, Туреччина) показують зміни в експортно-імпортних потоках з цими країнами, що можуть вказувати на переорієнтацію торгівлі на нові ринки в умовах економічних санкцій і втрати традиційних торгових партнерів. СОТ може сприяти розвитку нових торгових відносин, забезпечуючи платформу для переговорів і визначення стандартів.

Зростання імпорту товарів з ЄС та Китаю може бути джерелом торговельних суперечок, якщо країна не погоджується з рівнем ввізних тарифів або несправедливими практиками. Різкі коливання в експортно-імпортних потоках з різними країнами можуть вимагати втручання СОТ для створення справедливих торгових умов.

Зміни в товарообігу можуть бути результатом міжнародних торговельних суперечок. СОТ має необхідні механізми для розв'язання таких спорів, що

дозволяє країнам, як Україна, захищати свої інтереси на глобальному ринку. Дані демонструють конкретні приклади змін у зовнішньоторговельній політиці, що можуть стати об'єктом для розгляду СОТ у рамках правових спорів.

Дані про зміну експортно-імпортних потоків допомагають відстежувати економічні тренди, які можуть впливати на міжнародну торговельну політику. Наприклад, зміни в торгових відносинах з США або Індією можуть бути пов'язані з новими торговими угодами, митами, або іншими економічними заходами, які можуть стати предметом для обговорення в СОТ.

Дані про зовнішню торгівлю з основними торговими партнерами України є важливим інструментом для аналізу того, як СОТ може бути платформою для вирішення торговельних суперечок у сучасних геоекономічних умовах. Вони дозволяють оцінити вплив міжнародної економічної політики на торговельні потоки, а також необхідність ефективного механізму для врегулювання суперечок, що виникають через зміни в глобальній торгівлі.

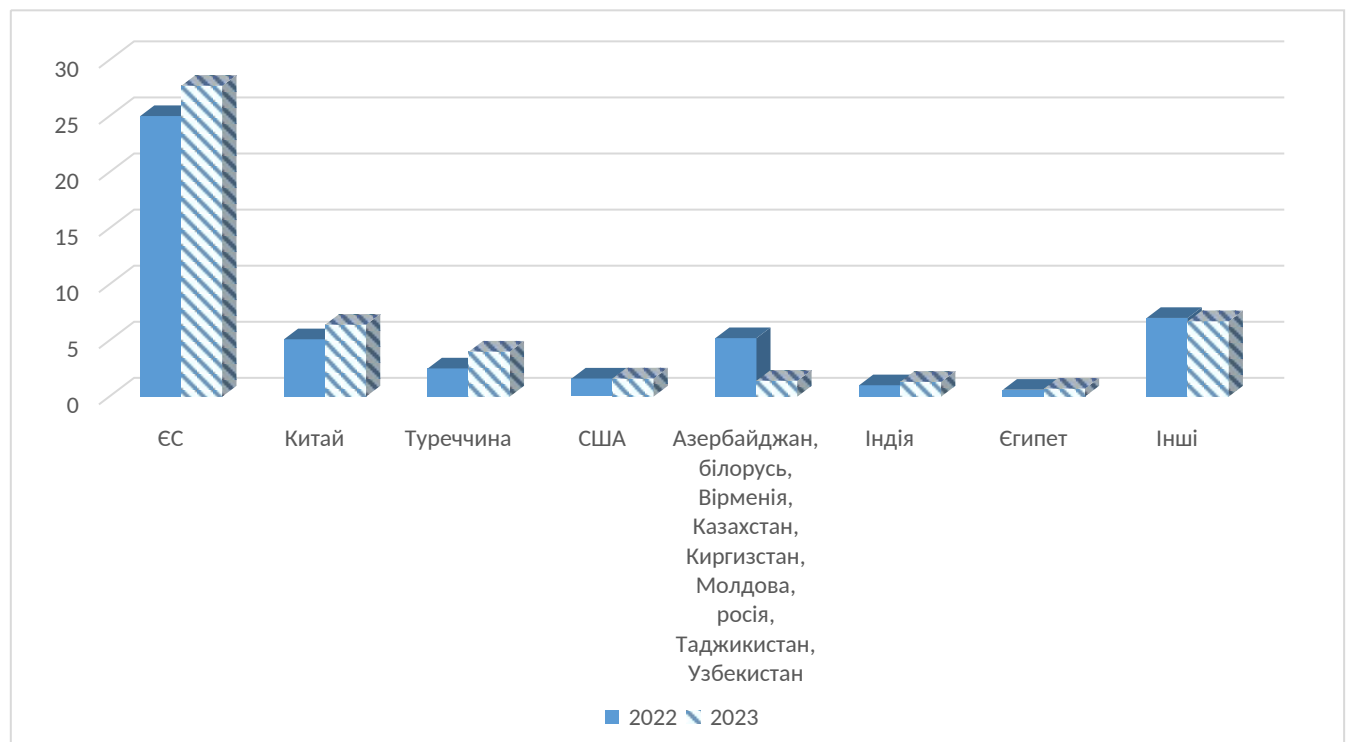

Рис. 2.2 Динаміка товарообігу України з основними торговельними партнерами [40]

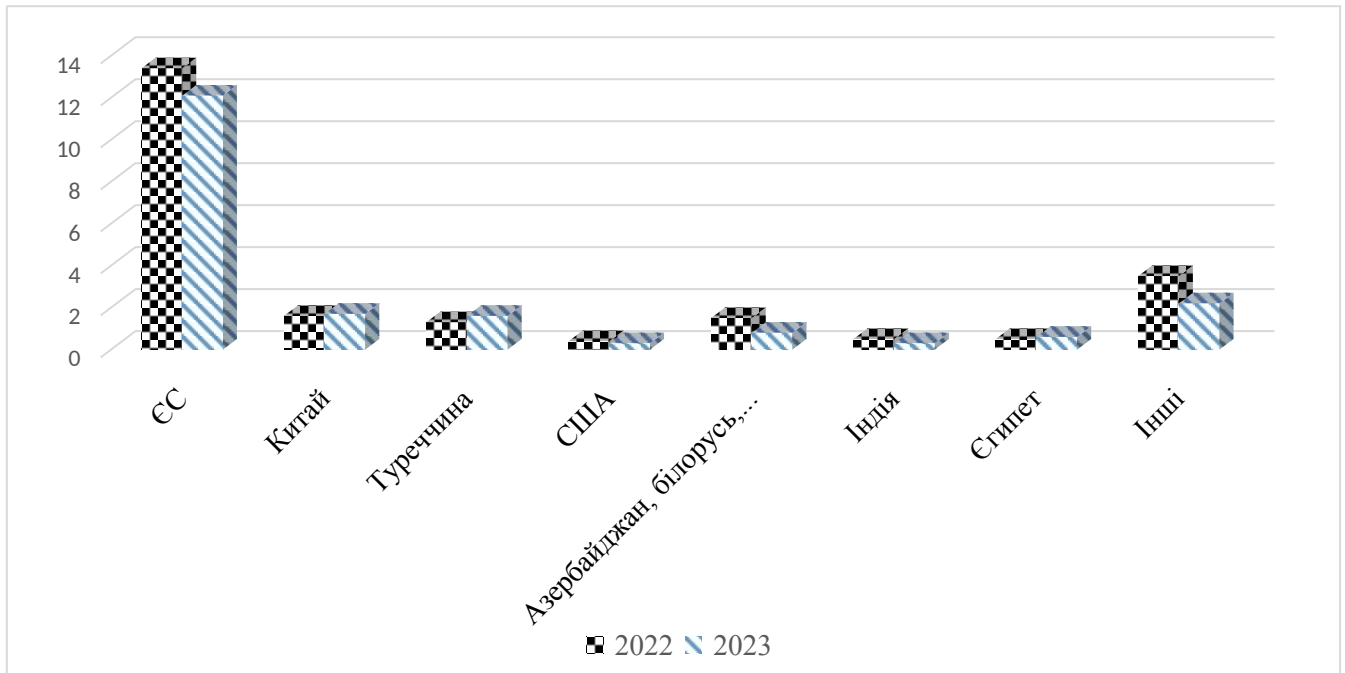

Рис. 2.3 Динаміка експорту товарами з основними торговельними партнерами за участю СОТ [40]

Економічна потужність та масштаби економік країн-учасників можуть значною мірою визначати те, як вони реагують на рішення СОТ. Великі економіки (як США, Китай, ЄС) можуть мати більшу здатність до впливу на процеси в СОТ через свої економічні ресурси, політичний вплив та міжнародні зв'язки.

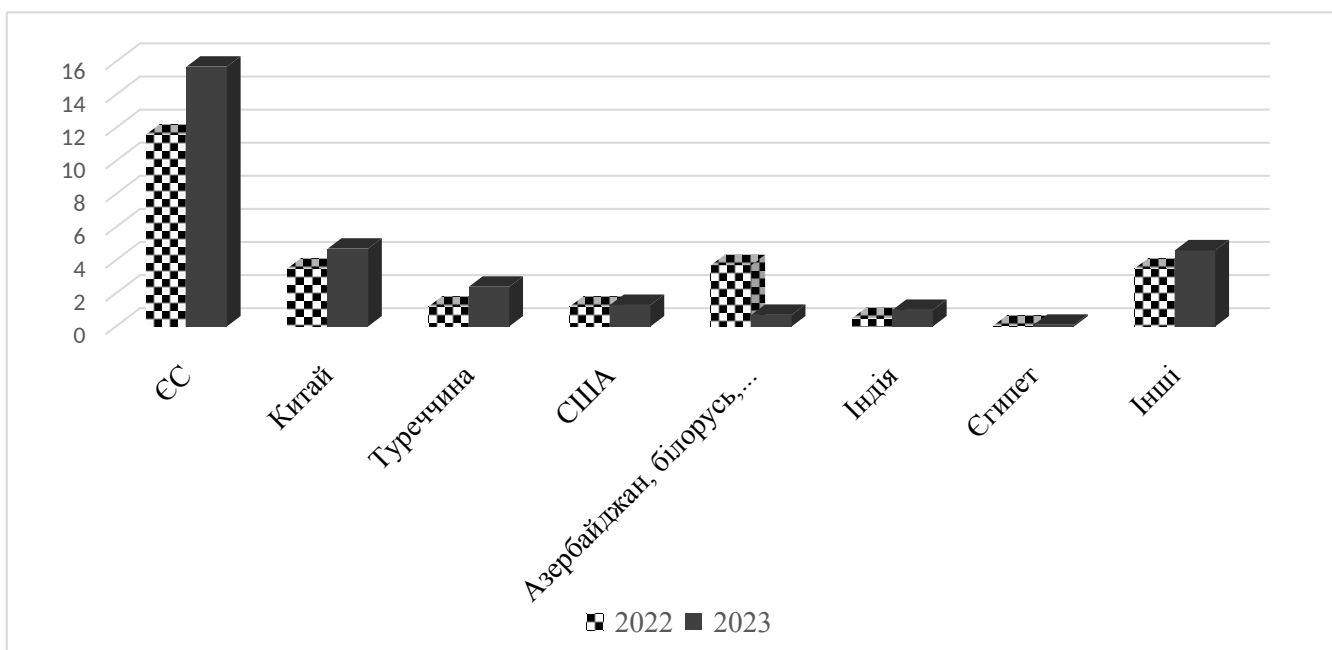

Рис. 2.4 Динаміка імпорту товарами з основними торговельними партнерами за участю СOT

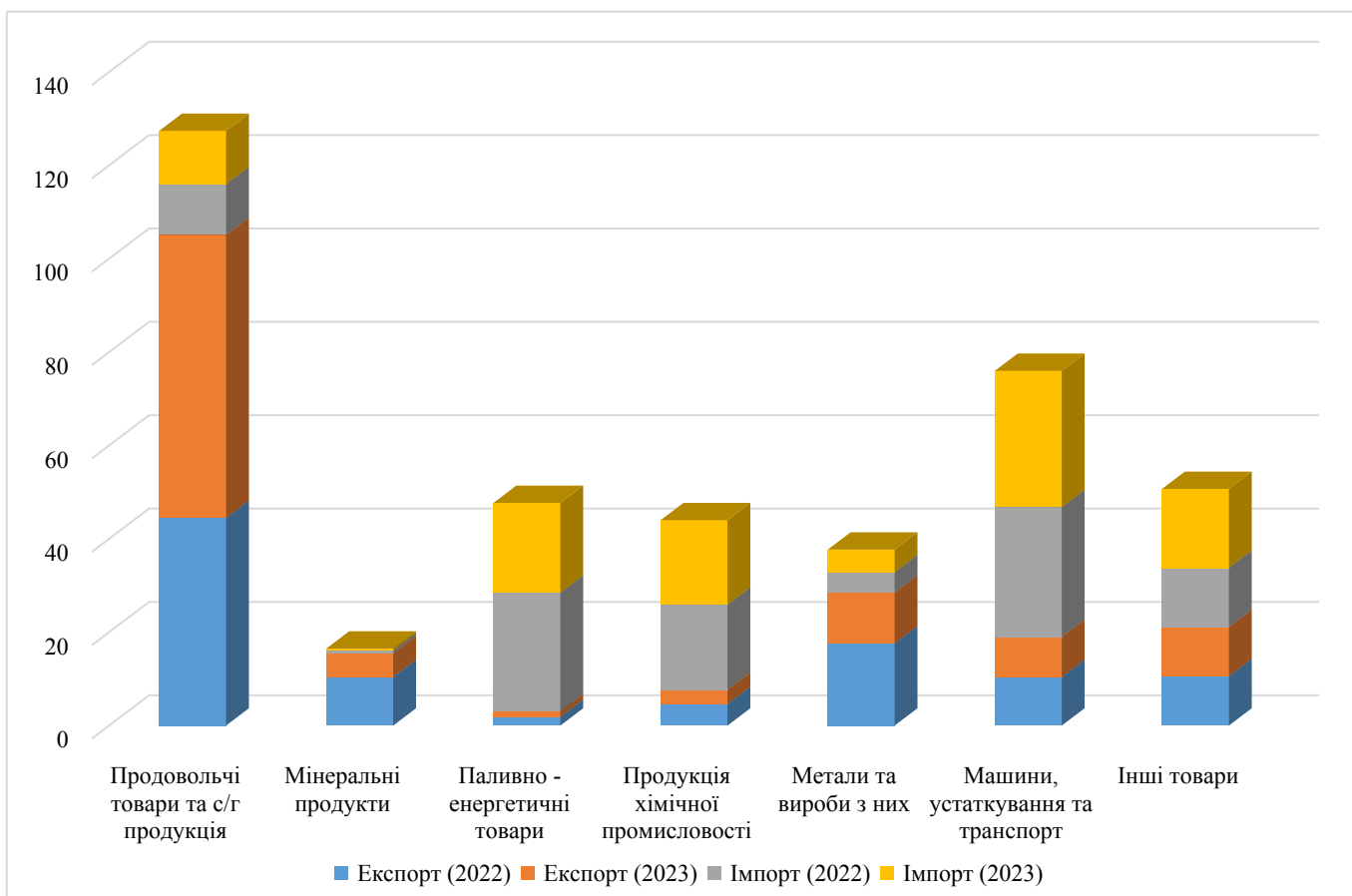

Рис. 2.5 Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами у 2022 р. та 2023 р., % (вартісні обсяги).

Великі економіки можуть інколи ігнорувати або відмовлятися виконувати рішення СОТ, якщо ці рішення суперечать їх національним економічним інтересам, що знижує ефективність організації. Країни з меншими економічними можливостями можуть не мати достатніх ресурсів для ефективного захисту своїх інтересів в організації, що може призвести до нерівних умов для малих та великих економік. Приміром, критика щодо несправедливого застосування СОТ у вирішенні торговельних суперечок між великими економіками, такими як США і Китай, де одна зі сторін інколи не виконує рішення або оскаржує їх, маючи достатні ресурси для політичного тиску.

Нерівномірний рівень економічного розвитку країн може створювати дисбаланси в здатності країн-учасників СОТ ефективно брати участь у вирішенні спорів. Багато розвиваються країни мають обмежені ресурси для юридичного супроводу спорів або для адаптації до глобальних торгових стандартів [46, с. 191].

Бідніші країни часто стикаються з труднощами у захисті своїх інтересів через обмежені фінансові та людські ресурси, що може призвести до зменшення їх впливу на процеси СОТ. Багато країн, що розвиваються, не можуть швидко впроваджувати рішення СОТ через відсутність необхідних економічних структур і технологій. Розвиваючі країни часто не мають змоги оскаржувати протекціоністські політики великих економік, що обмежує їх доступ до ринків або створює додаткові торгові бар'єри [28, с. 440].

Протекціоністські економічні політики, які вживають деякі країни для захисту своїх національних інтересів, часто суперечать принципам вільної торгівлі СОТ. Протекціонізм, у вигляді високих мит, субсидій або квот, може значно ускладнити виконання рішень СОТ.

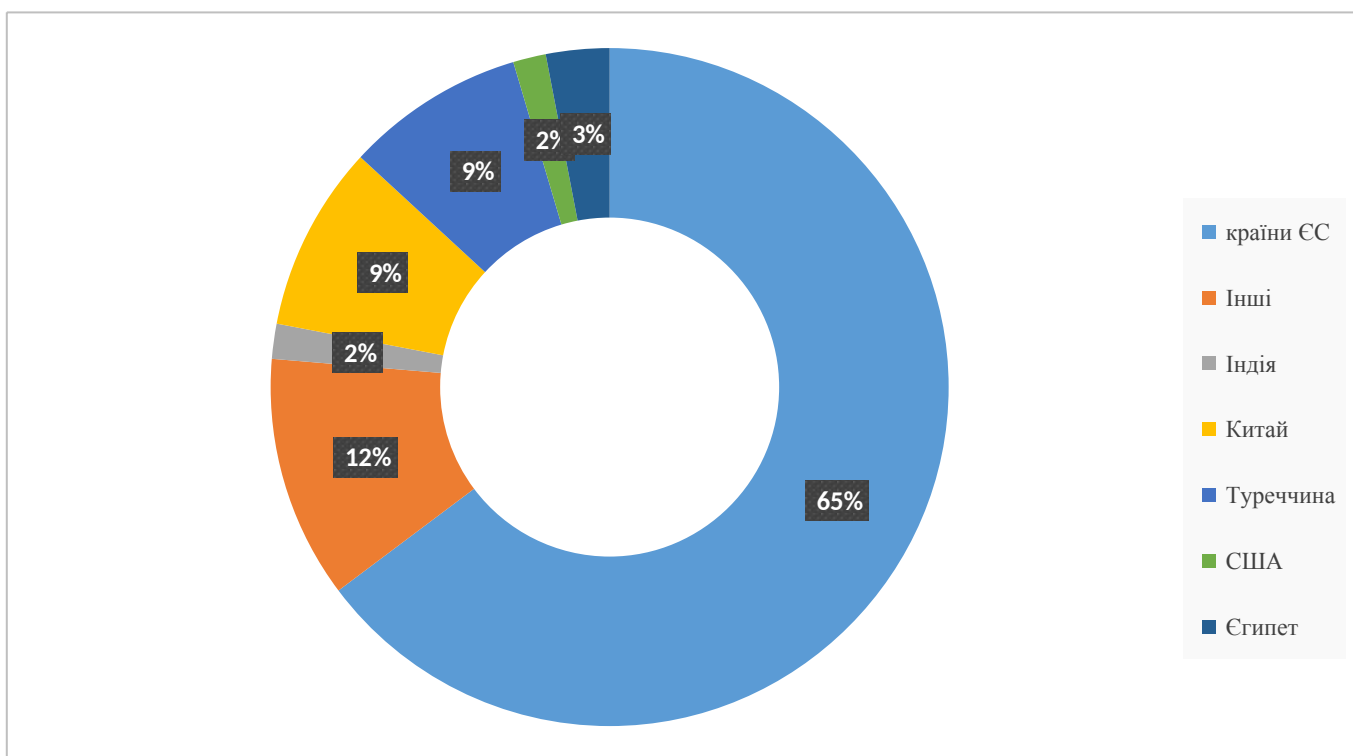

Рис. 2.6 Географічна структура України зовнішньої торгівлі товарами у 2023 р.

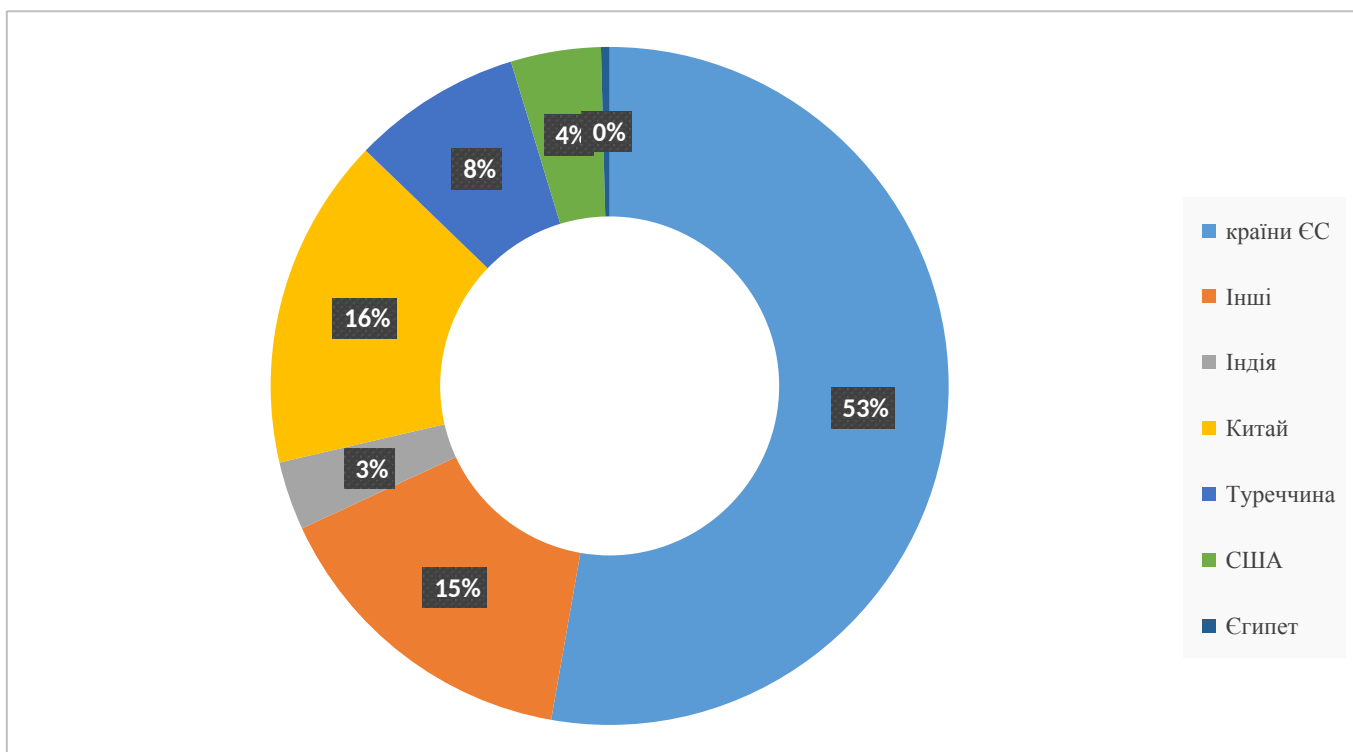

Рис. 2.7 Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у 2023 р.

Макроекономічні кризи, такі як фінансова криза, інфляція чи дефіцит бюджету, можуть серйозно впливати на виконання рішень СОТ. У таких умовах

країни можуть обирати внутрішні заходи, які суперечать міжнародним угодам, щоб захистити свої економіки [33, с. 8-13].

Під час економічної кризи країни можуть не мати ресурсів для імплементації рішень СОТ, навіть якщо вони підтримують принципи вільної торгівлі. В умовах глобальної економічної нестабільності можуть збільшуватись протекціоністські заходи, що суперечать принципам СОТ. Під час глобальної фінансової кризи 2008 року багато країн змушені були застосовувати протекціоністські заходи для захисту національних економік, що призвело до численних суперечок у СОТ щодо субсидій та торгових бар'єрів.

Економічні фактори, такі як економічна потужність країн, глобалізація, протекціонізм, макроекономічні кризи та нерівність між країнами, мають значний вплив на ефективність рішень СОТ. Вони можуть сприяти чи, навпаки, ускладнювати вирішення торговельних суперечок, виконання рішень та забезпечення рівних умов для всіх учасників міжнародної торгівлі. СОТ повинна адаптувати свої механізми до сучасних економічних реалій, щоб зберегти свою ефективність у глобальній торговій системі [48].

Політичні фактори мають значний вплив на ефективність рішень Світової організації торгівлі (СОТ), оскільки торгівля часто переплітається з національними інтересами, геополітичними розрахунками та міжнародними відносинами. СОТ, як міжнародний орган, базується на принципах, які іноді можуть вступати в суперечність з політичними інтересами окремих країн. Розглянемо основні політичні фактори, що можуть впливати на ефективність рішень СОТ [35, с. 948].

Якщо торговий спір пов'язаний з геополітичними або дипломатичними відносинами, країни можуть застосовувати політичний тиск на СОТ, щоб підірвати або ставити під сумнів рішення, які не відповідають їхнім політичним цілям. У деяких випадках країни можуть відмовлятися від виконання рішень СОТ через політичні обставини, навіть якщо ці рішення мають економічне

обґрунтування. Торгівельні суперечки між США та Іраном, коли економічні санкції або торгові бар'єри мали не тільки економічний, але й політичний контекст. СОТ може бути неспроможною забезпечити виконання рішень у таких справах через політичну напруженість між країнами.

Політична стабільність у країні має великий вплив на здатність уряду виконувати зобов'язання в рамках СОТ. Якщо країна проходить через політичні зміни, такі як зміна уряду, то виконання рішень СОТ може бути затримано або змінено залежно від нового політичного курсу.

Зміна урядів може призводити до непередбачуваних змін у внутрішній політиці, що затримує або ускладнює виконання рішень СОТ. Якщо новий уряд має протилежні політичні погляди, він може відмовитись від виконання або навіть оскаржити рішення СОТ, якщо вони суперечать новим національним інтересам. Зміна політичного курсу в країнах Латинської Америки, таких як Венесуела чи Бразилія, часто призводить до відмови від виконання рішень СОТ або змін у зовнішній економічній політиці, що ускладнює стабільність торговельних відносин [30, с. 356].

У деяких випадках міжнародні торгові угоди і рішення СОТ можуть бути під впливом питань національної безпеки. Країни можуть використовувати свої торгові політики як інструмент забезпечення безпеки або для контролю над стратегічними секторами економіки, що може суперечити принципам СОТ.

Витрати на національну безпеку можуть призвести до змін у торговельній політиці, наприклад, введення торгових бар'єрів або субсидій для стратегічних галузей, що ставить під сумнів ефективність рішень СОТ у цих випадках. Країни можуть використовувати національну безпеку як аргумент для порушення зобов'язань у СОТ, посиляючись на необхідність захисту від зовнішніх загроз. Рішення щодо обмежень на експорт певних товарів для забезпечення національної безпеки (наприклад, технологій подвійного призначення), що може бути

оскаржено в СОТ, однак політичні мотиви можуть призвести до затримок у виконанні або ігнорування цих рішень.

Країни, які належать до великих політичних або економічних альянсів (наприклад, ЄС, АСЕАН, ТТП), можуть мати більший політичний вплив у СОТ. Це дозволяє їм ефективніше формувати торговельні угоди і вирішувати спори. Проте такі альянси можуть також обмежувати можливість країн поза альянсами ефективно захищати свої інтереси в рамках СОТ.

Країни, що не належать до великих альянсів, можуть бути в політичному меншості в процесах СОТ, що обмежує їх вплив на прийняття рішень. Існує ризик, що великі економічні блоки будуть застосовувати свою політичну силу для просування своїх інтересів на шкоду менш потужним учасникам. Європейський Союз, як блок, має змогу здійснювати вплив на багато рішень СОТ, зокрема щодо сільськогосподарської політики або торгових угод, що може викликати невдоволення з боку інших країн, які не є членами цього блоку [41].

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ У СИСТЕМІ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Проблеми функціонування СОТ у сучасних умовах

Система Світової організації торгівлі (СОТ) зазнає численних проблем, зокрема через зміни у глобальній економіці, політичні чинники та внутрішні обмеження самої організації. СОТ вже кілька років не може досягти прогресу в важливих переговорах. Міжнародні переговори, зокрема в рамках Дохійського раунду (початок якого відбувся в 2001 році), зустрічаються з численними труднощами через розбіжності між розвиненими і країнами, що розвиваються.

Розбіжності стосуються таких питань, як сільське господарство, інтелектуальна власність, доступ на ринки і екологічні стандарти [40].

Різниця в інтересах великих економік, таких як США, Китай, ЄС та інші, також ускладнює функціонування СОТ. Наприклад, зростання протекціонізму, торгові війни і санкції, а також використання нестандартних заходів (наприклад, субсидії, валютні маніпуляції) викликають суперечності і дестабілізують глобальну торгову систему.

Однією з найбільших проблем СОТ є обмеження в діяльності її механізму врегулювання торгових суперечок. У 2019 році США заблокували призначення нових суддів у Апеляційний суд СОТ, що паралізувало систему вирішення спорів, яка була одним із основних досягнень організації. Це позначилось на здатності СОТ ефективно вирішувати міжнародні торгові конфлікти.

СОТ має проблеми з адаптацією до нових глобальних викликів, таких як цифрова економіка, питання зміни клімату, сталий розвиток та нові форми торговельних бар'єрів (наприклад, через національні правила безпеки або екологічні стандарти). Існуючі правила не завжди відповідають потребам глобалізованої та цифрової економіки [45, с. 255].

Багато країн, зокрема розвинені, дедалі більше орієнтуються на захист власних економік за допомогою протекціоністських заходів, таких як митні тарифи, квоти чи обмеження на імпорт. Це підриває основні принципи СОТ, зокрема відкритість і вільний доступ на ринки. Більшість реформ та ініціатив СОТ залежать від волі великих гравців, таких як США, Китай, Індія і ЄС. Однак часто інтереси цих країн суперечать один одному, що ускладнює прийняття рішень і досягнення консенсусу. В умовах цих проблем СОТ потребує реформ для більш ефективного вирішення глобальних торгових викликів, врахування нових економічних реалій і адаптації до змінюваного міжнародного порядку.

В кінці лютого в Абу-Дабі (Об'єднані Арабські Емірати) відбулася 13-та Міністерська конференція Світової організації торгівлі (СОТ). Хоча торговельним

міністрам країн-членів організації не вдалося досягти згоди з усіх питань порядку денного, конференція завершилася кількома важливими домовленостями та встановленням чіткого плану для подальших кроків.

Наявність низки глобальних факторів, таких як війна в Україні, збройні конфлікти на Близькому Сході та в Африці, обмеження в судноплавстві через Панамський і Суецький канали, а також у Чорному морі, не кажучи вже про екстремальні погодні явища й кліматичні зміни, створює атмосферу невизначеності в міжнародній торгівлі для багатьох країн. Крім того, вибори, що проходять у понад 50 країнах, де проживає більше половини населення світу, додають додатковий контекст, через який світові лідери можуть бути обережнішими в укладанні нових міжнародних угод, враховуючи політичні виклики у своїх країнах [29].

Ще однією важливою особливістю СОТ є те, що рішення приймаються консенсусом, тобто для того, щоб ухвалити рішення, всі 166 членів організації повинні його підтримати або хоча б не заперечувати. Одне голосування, навіть якщо його подає одна країна, здатне заблокувати рішення.

Попередня 12-та Міністерська конференція була дуже успішною й завершилася ухваленням важливих рішень, зокрема щодо боротьби з пандемією COVID-19 і вакцин, продовольчої безпеки, реформи СОТ, а також схваленням угоди про субсидії в рибальстві. Основною метою МК13 було продовжити і поглибити ці досягнення, а також визначити основні напрямки подальшої роботи організації [37].

Одним із важливих рішень стало продовження мораторію на обкладення митом електронної торгівлі, який діє з 1998 року і періодично подовжується. Якщо б мораторій було скасовано, країни отримали б можливість накладати мита на продукти, що продаються через інтернет, такі як відеоігри, фільми, музика на стримінгових платформах, електронні книжки та програмне забезпечення. Багато розвинених країн, а також країни, що розвиваються, включаючи Україну, активно

підтримували продовження мораторію, зазначаючи, що його скасування призвело б до створення нових бюрократичних перешкод, які завдали б шкоди, перш за все, малим та середнім підприємствам.

Водночас кілька країн висловили протест проти продовження мораторію. На їхню думку, він позбавляє країни, що розвиваються, можливості отримувати додаткові доходи до бюджету і сприяє поглибленню цифрової нерівності. Однак потенційні доходи від припинення мораторію незначні (лише 0,33% від загальних бюджетних надходжень), і багато експертів вважають, що набагато ефективнішим механізмом для наповнення бюджету є введення податку на додану вартість на електронну комерцію.

Ще одне важливе рішення стосувалося реформи механізму врегулювання суперечок СОТ. Міністри погодилися, що потрібно продовжувати вдосконалення цього процесу і дали вказівку делегаціям в Женеві посилити роботу для забезпечення повного функціонування системи врегулювання спорів до кінця поточного року [38].

Зазначимо, що Україна була однією з перших країн, які ратифікували згадану угоду, що підтверджує її відданість принципам міжнародної торговельної системи та сталого розвитку.

Однак міністрам не вдалося досягти угоди щодо реформи в галузі сільського господарства, переговори з якої тривають ще з 2000 року. Основною суперечкою є питання створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки. Проте міністри були ближче до успіху, ніж будь-коли раніше, бо нарешті працювали з конкретним текстом майбутніх домовленостей.

Попри зростання кількості двосторонніх угод про зони вільної торгівлі, правила СОТ досі охоплюють понад 75% світової торгівлі, і ця організація залишається важливою, а іноді й єдиною платформою для переговорів серед численних учасників з різних континентів, з різними рівнями економічного розвитку та різними торговельними ідеологіями.

3.2. Пріоритетні напрями реформування СОТ для підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів

Пріоритетні напрями реформування Світової організації торгівлі (СОТ) для підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів включають кілька головних напрямків, спрямованих на поліпшення функціонування цієї важливої складової організації. Механізм врегулювання спорів СОТ є одним з основних інструментів для забезпечення дотримання правил міжнародної торгівлі, однак він стикається з кількома серйозними викликами, що потребують негайних реформ [32, с. 50-57].

Однією з основних проблем СОТ є блокування роботи Апеляційного органу, який є найважливішою складовою системи врегулювання спорів. Це сталося після того, як США почали блокувати призначення нових суддів органу, що призвело до відсутності кворуму і фактичного припинення його діяльності з грудня 2019 року. Для підвищення ефективності механізму необхідно відновити повноцінну роботу Апеляційного органу, забезпечивши його кворум і здатність вирішувати спори. Це включає реформування процесу призначення суддів і обговорення нових механізмів для усунення блокувань [36, с. 5-12].

Існуючий механізм примусу для виконання рішень СОТ є недостатньо ефективним, що іноді призводить до ситуацій, коли країни-члени не виконують ухвалені рішення. Реформи повинні передбачати удосконалення механізмів примусу, таких як штрафи або санкції за невиконання рішень, щоб забезпечити більшу відповідальність держав за виконання зобов'язань перед СОТ.

Таблиця 3.1

Пріоритетні напрями реформування СОТ для підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів

Реформи	Напрямки	Проблема	Рішення
Реформа механізмів вирішення спорів	Відновлення та зміцнення Апеляційного органу СОТ	На сьогодні функціонування Апеляційного органу фактично паралізовано через блокування призначень нових суддів, що ставить під загрозу здатність СОТ вирішувати спори на високому рівні	Потрібно знайти компромісне рішення для заповнення вакантних посад в Апеляційному органі і відновити його повноцінну роботу. Можливо, варто запровадити зміни в механізм призначення суддів, щоб уникнути блокувань з боку окремих країн
	Швидші та доступніші процеси вирішення спорів	Поточна процедура врегулювання спорів в СОТ може займати кілька років, що не відповідає вимогам сучасної швидко змінюваної економіки	Введення більш жорстких строків для вирішення спорів на всіх етапах (від початкового розгляду до апеляційного процесу), а також залучення більшої кількості експертів для прискорення процесу. Це може включати створення спеціальних комітетів для спрощених або менш складних справ.
	Створення нових механізмів для вирішення сучасних торгових суперечок	Багато нових проблем в торгівлі, таких як цифрова торгівля або зміни клімату, не охоплені традиційними механізмами СОТ	СОТ повинна адаптувати свої механізми для вирішення спорів, пов'язаних з новими технологіями (наприклад, електронна комерція, використання штучного інтелекту в торгівлі) і глобальними викликами (екологічні норми, соціальна відповідальність)
Реформа процедур для більших і швидших торгових угод	Гнучкість у переговорах та рішеннях для нових учасників	СОТ має відносно складні та довгі процедури для приєднання нових країн, що ускладнює залучення нових учасників, особливо з країн, що розвиваються	Розробка спрощених процедур для приєднання нових учасників та забезпечення гнучкості у переговорах, зокрема для менших економік і країн, що розвиваються, аби вони могли швидше отримувати вигоди від участі в міжнародній торгівлі
	Поліпшення	Багатосторонні угоди	СОТ повинна вдосконалити

	багатосторонніх угод	в СОТ можуть бути складними та затягнутими, що ускладнює досягнення консенсусу	механізми укладання угод, роблячи їх більш прозорими та простими для виконання. Варто застосовувати «міні-угоди» для швидших рішень, а також оптимізувати внутрішні процедури для укладання більш гнучких угод.
Прозорість та підзвітність у роботі СОТ	Покращення прозорості процесу вирішення спорів	Процес розгляду справ часто здається непрозорим, і більшість країн не має достатнього доступу до інформації про перебіг процесів	СОТ повинна забезпечити доступ до всіх етапів процесу вирішення спорів для широкої аудиторії (зокрема, громадськості, журналістів, аналітиків), забезпечуючи кращу комунікацію та розуміння своєї діяльності
	Розвиток незалежного нагляду	Деякі держави вважають, що СОТ в деяких випадках не є достатньо незалежною у своїх рішеннях, зокрема через вплив великих економік	Створення більш незалежного механізму нагляду за діями СОТ, який би міг забезпечити більш збалансовані рішення, особливо для країн, що розвиваються, або менших економік
Адаптація СОТ до сучасних геоекономічних реалій	Адаптація до цифрової економіки	Цифрові технології, інтернет-торгівля та нові види економічної діяльності значно змінили структуру міжнародної торгівлі, але СОТ досі не має чітких механізмів для врегулювання спорів у цих нових сферах	Розробка спеціальних угод і правил для цифрової економіки, що дозволить СОТ ефективно вирішувати питання, пов'язані з онлайн-торгівлею, захистом персональних даних, кібербезпекою та інноваціями.
	Інтеграція еко- та кліматичних стандартів	Зміни клімату стали важливим фактором у міжнародній торгівлі, і багато країн вводять екологічні обмеження для імпорту товарів	СОТ повинна розробити чіткі правила для інтеграції екологічних стандартів в міжнародну торгівлю, забезпечуючи їхню сумісність з принципами вільної торгівлі

Реформа фінансування та ресурсного забезпечення СОТ	Поліпшення фінансування організації	СОТ часто стикається з обмеженнями в ресурсах, що може впливати на ефективність її роботи	Перегляд фінансування організації з акцентом на підтримку розвитку нових напрямків, таких як цифрова торгівля, екологічні ініціативи тощо. Також СОТ може розглянути можливість залучення додаткових позабюджетних коштів від приватного сектору чи міжнародних фінансових установ
---	-------------------------------------	---	--

Побудовано автором на основі [49]

Для підвищення ефективності механізмів СОТ необхідно сфокусуватися на кількох основних напрямках: реформа механізмів вирішення спорів, адаптація до нових економічних реалій, забезпечення прозорості та підзвітності, а також вдосконалення багатосторонніх угод. Ці кроки дозволять СОТ залишатися основним інструментом регулювання міжнародної торгівлі та сприяти більш справедливому та швидкому вирішенню торгових спорів у глобалізованому світі.

3.3. Перспективи розвитку СОТ в умовах глобальних змін та нових викликів

Перспективи розвитку Світової організації торгівлі (СОТ) в умовах глобальних змін та нових викликів безпосередньо пов'язані з її здатністю адаптуватися до швидко змінюваного міжнародного середовища. СОТ є головним інститутом, що визначає правила міжнародної торгівлі, але перед нею постають нові виклики, які вимагають гнучкості та інновацій.

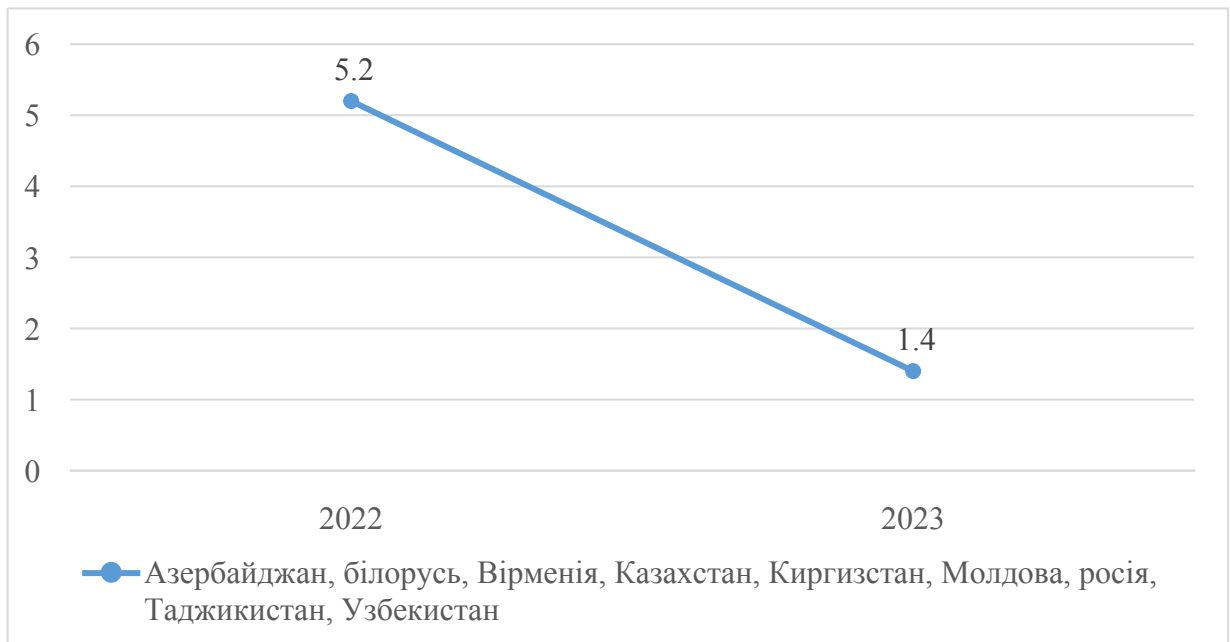

Рис. 3.1 Динаміка розвитку товарообороту з такими країнами як Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, росія, Таджикистан, Узбекистан в умовах глобальних змін та нових викликів

Згідно рис. 3.1 одним з основних факторів зниження стала відмова від торгівлі з росією, яка була основним торговельним партнером серед країн Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Таджикистан, Узбекистан. Санкції, накладені на росію після її агресії в Україні, обмежили імпорт багатьох товарів, що традиційно надходили з цієї країни, а також вплинули на експорт українських товарів до росії.

Світова економіка зазнає значних змін. Нові економічні центри, зокрема країни Азії, розвиваються на рівні з традиційними економічними потугами, такими як США та ЄС. Це вимагає від СОТ перерозподілу ваги голосу та адаптації правил, що дозволяють врахувати нові економічні реалії, зокрема економіку, орієнтовану на технології, інновації та сталий розвиток. СОТ повинна також враховувати взаємодію між старими і новими економіками, щоб створити умови для справедливої торгівлі і уникнути відмінностей у правовому регулюванні [47, с. 416].

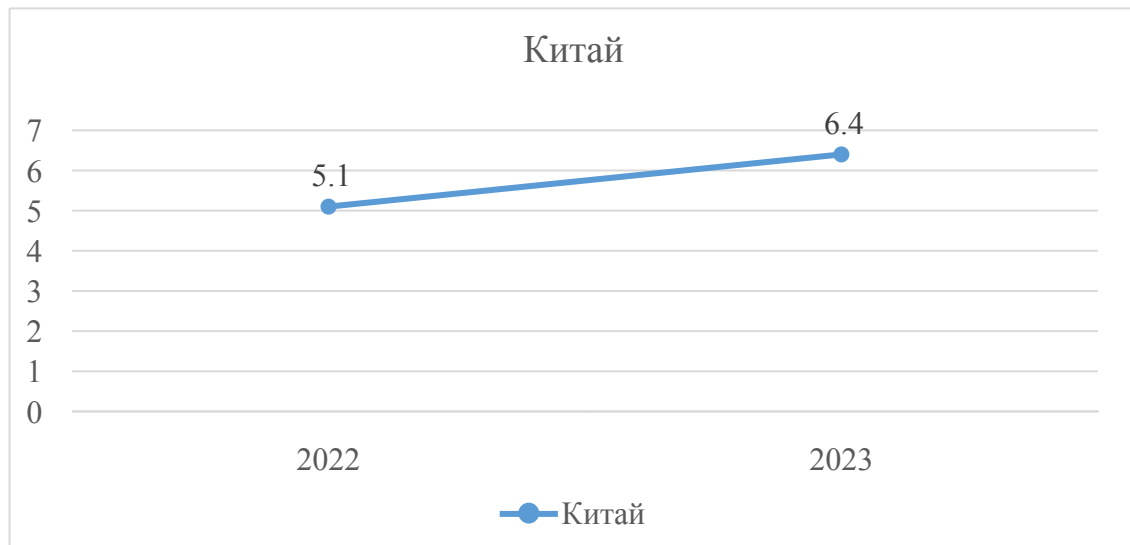

Рис. 3.2 Динаміка розвитку товарообороту Китаю

Згідно рис. 3.2 через падіння торгівлі з росією та країнами Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, росія, Таджикистан, Узбекистан, Україна змушена була активно шукати нові ринки, зокрема через нарощування постачань до Китаю, що стало важливим фактором диверсифікації торговельних потоків.

Ці дані дозволяють чітко побачити, як торговельні війни та санкції впливають на зовнішньоторговельні потоки України. Введення торгових обмежень (як для України, так і для її торгових партнерів) змінює структуру товарообігу і може бути джерелом торговельних суперечок, які потребують врегулювання через міжнародні інститути, зокрема СОТ. СОТ виступає важливою платформою для регулювання таких суперечок, забезпечуючи можливість для країни захищати свої інтереси у випадку несправедливих торговельних практик.

У світлі зростаючого усвідомлення проблеми зміни клімату та екологічних викликів, СОТ повинна приділяти більше уваги сталому розвитку в рамках глобальної торгівлі. Це може включати розробку нових правил, які стимулюють екологічно чисті технології, а також включають екологічні критерії у рамках торговельних угод. СОТ має потенціал для того, щоб стати важливою платформою

для вирішення суперечок, що стосуються торгівлі товарами і послугами, які впливають на навколишнє середовище.

Зі стрімким розвитком цифрових технологій, інтернет-комерція і електронна торгівля набувають все більшого значення в глобальній економіці. СОТ повинна оперативно адаптувати свої правила до нових реалій, забезпечуючи гнучкість у вирішенні питань, що виникають у цій сфері: від захисту персональних даних до питань інтелектуальної власності, кібербезпеки та стандартів для електронної торгівлі. Продовження мораторію на мита для електронної торгівлі, який підтримується більшістю країн-членів СОТ, є важливим кроком у цьому напрямі [40].

Оскільки СОТ має величезну кількість країн-членів, організація повинна постійно працювати над удосконаленням своєї внутрішньої структури і забезпеченням ефективності своєї роботи. Включення нових членів і зміцнення інституційної спроможності СОТ дозволить їй стати ще більш динамічною та відповідною до сучасних умов.

Перспективи СОТ в умовах глобальних змін і нових викликів передбачають необхідність гнучкості, швидкої адаптації і розробки нових правил для торгівлі та взаємодії між країнами. Організація має величезний потенціал, щоб зберігати і розвивати свою роль у глобальній економіці, сприяючи сталому розвитку, цифровізації, захисту довкілля і глобальній співпраці. Реформи і інновації, спрямовані на розширення ролі СОТ, будуть важливими для підтримки міжнародної стабільності і сприяння прогресу в міжнародній торгівлі [10, с. 20-23].

Можливі сценарії розвитку Світової організації торгівлі (СОТ) в умовах швидких змін, що включають цифровізацію торгівлі та посилення геоекономічних конфліктів, залежать від багатьох факторів, серед яких є не тільки економічні, але й політичні, технологічні та екологічні напрями.

Цифровізація і зростаюче значення електронної торгівлі в глобальній економіці ставлять перед СОТ нові завдання. Технології, такі як електронні платежі, блокчейн, штучний інтелект та великі дані, радикально змінюють спосіб ведення торгівлі. СОТ повинна активно адаптувати свої правила для забезпечення ефективного регулювання цієї нової реальності.

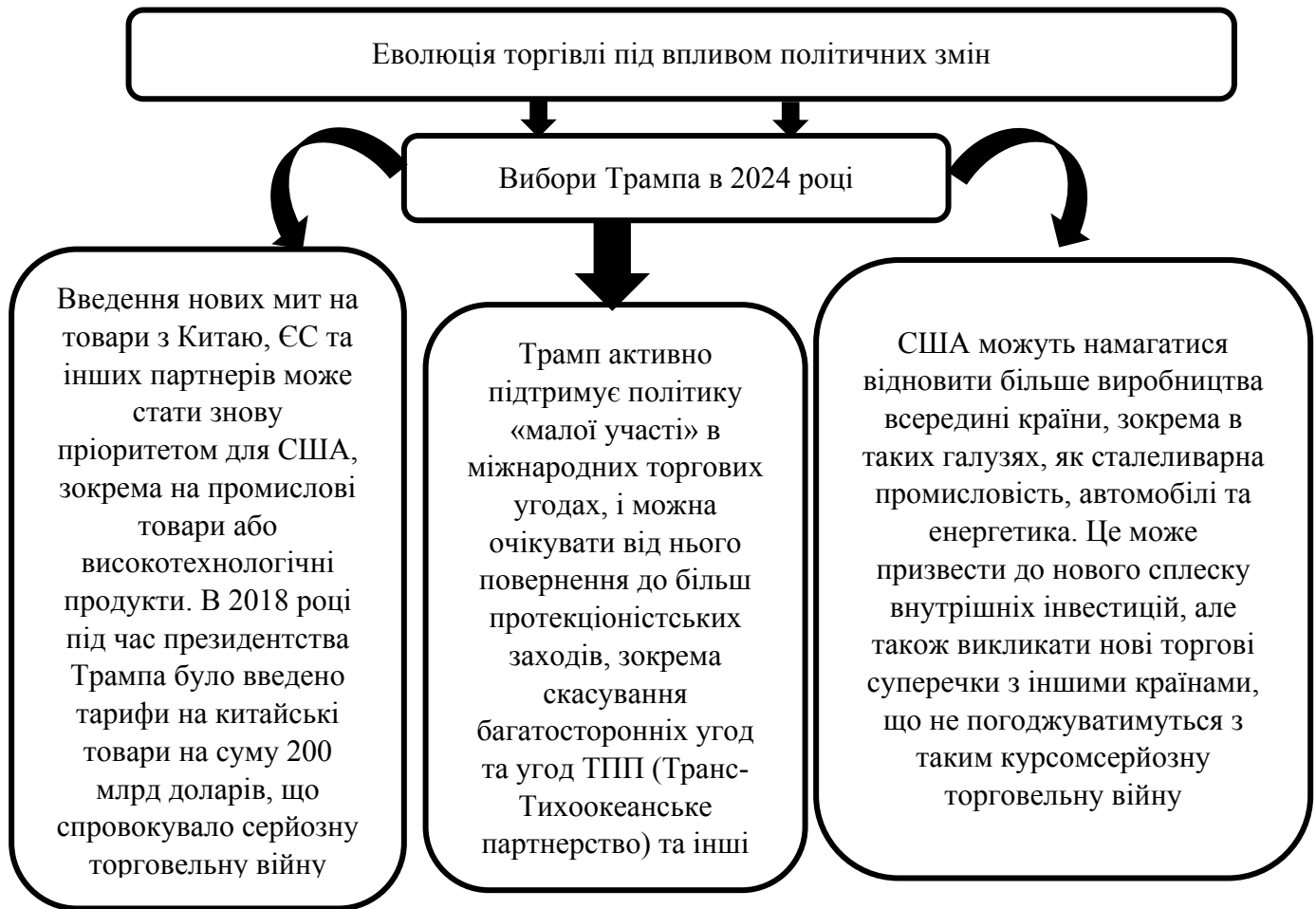

Рис. 3.1 Еволюція торгівлі під впливом політичних змін [26]

У випадку, якщо багато країн вирішать діяти поза СОТ, організація може активно сприяти створенню субрегіональних торговельних угод, що можуть стати основою для більш гнучкого механізму міжнародної торгівлі. У такій ситуації СОТ повинна буде працювати над уніфікацією торгових стандартів і норм для того, щоб запобігти «торговельним війнам» між різними економічними блоками.

У 2018 році Трамп ініціював введення тарифів на китайські товари через зловживання Китаєм в галузі інтелектуальної власності та обмеження доступу до свого ринку для американських компаній. Китай відповів на це митами, що призвело до значного скорочення двостороннього обсягу торгівлі. Якщо Трамп повернеться до цього курсу, США можуть знову ускладнити доступ до своїх ринків для країн, які не підтримують політику Трампа.

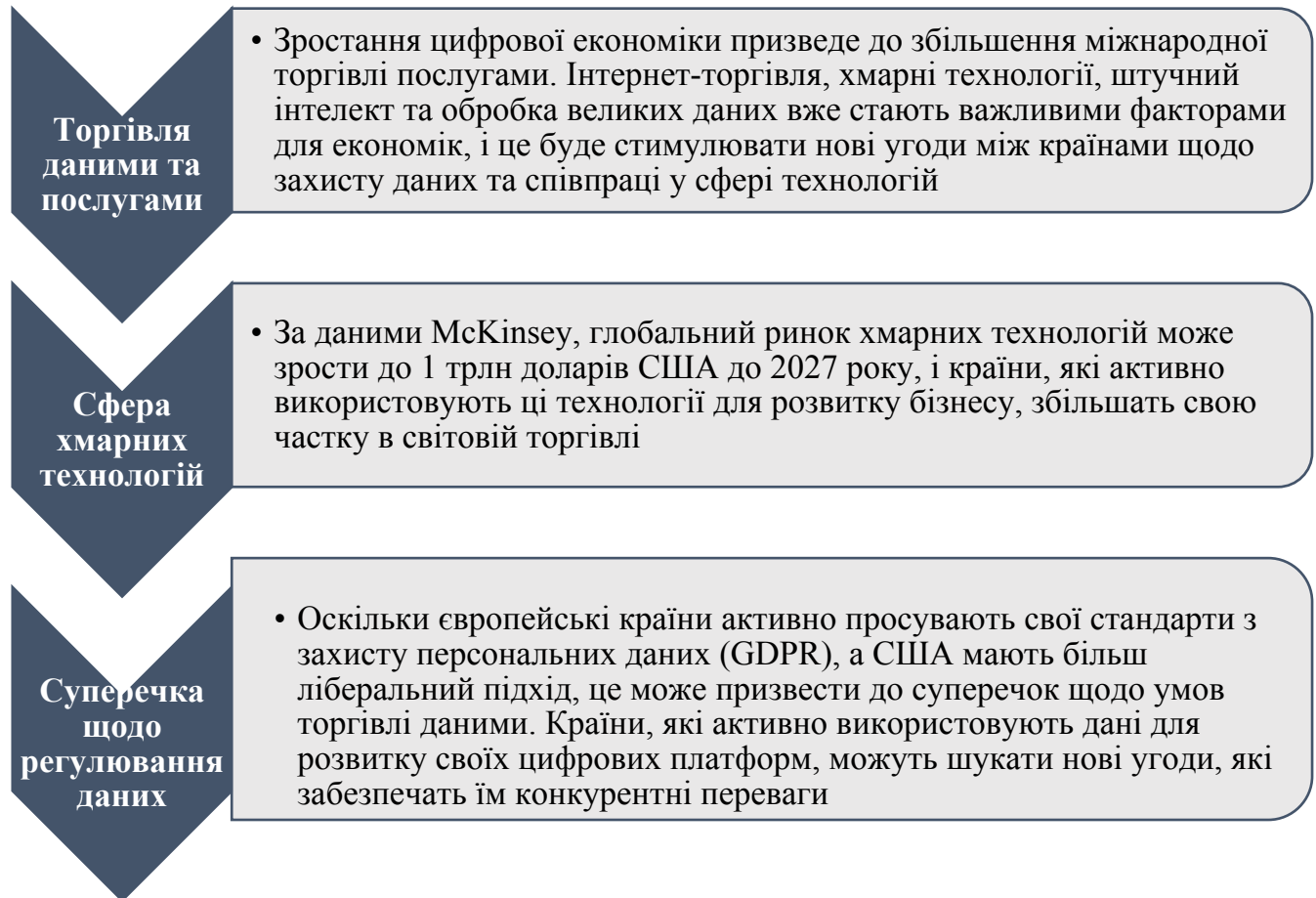

Рис. 3.2 Поглиблення цифрової економіки та глобальної цифрової торгівлі [27]

У 2020 році країни ЄС та Австралія уклали угоду про цифрову торгівлю, яка забезпечила вільний обмін даними між ними при одночасному збереженні стандартів захисту даних. Це показує зростання значення цієї сфери і можливу роль великих економік у формуванні нових глобальних стандартів для цифрової торгівлі.

Війна в Україні продемонструвала важливість енергетичної безпеки. Після 2022 року Європа активно шукає альтернативи постачанню енергоносіїв із росії, що може призвести до зміни енергетичних стратегій країн і регіонів. Країни ЄС активно почали переорієнтовуватися на постачання енергоносіїв з інших регіонів після початку війни в Україні. Зокрема, у 2022 році ЄС підписав низку угод з Норвегією та США про збільшення постачання природного газу, що змінило енергетичні ланцюги постачання на глобальному рівні.

COT може розробити нові правила і стандарти для регулювання електронної торгівлі, включаючи питання захисту даних, інтелектуальної власності, кібербезпеки та трансакцій. Ці правила можуть забезпечити прозорість, передбачуваність і безпеку для учасників міжнародної торгівлі [11, с. 45-48].

Станом на квітень 2025 року Дональд Трамп знову обіймає посаду президента США. Його адміністрація продовжує реалізовувати політику «Америка понад усе», що включає жорстку імміграційну політику, обмеження на програми різноманітності та інклюзивності, а також спроби централізувати контроль над культурними інституціями.

Політика Трампа негативно позначається на туристичній галузі США. У березні 2025 року кількість іноземних туристів знизилася на 12% порівняно з попереднім роком. Підприємці, такі як орендодавці житла у Флориді, повідомляють про зниження попиту та необхідність застосовувати знижки для залучення туристів.

Трамп скасував численні програми, спрямовані на підтримку різноманітності, рівності, інклюзивності та доступності (DEIA). Це призвело до скорочень у таких установах, як NASA та CDC. Європа, зокрема Іспанія та Франція, реагує на це, розширюючи програми для залучення науковців, які постраждали від цих обмежень. Світова організація торгівлі (COT) неодноразово критикувала торговельні заходи Трампа.

Повернення Трампа до президентства призводить до посилення внутрішньої поляризації та міжнародної напруженості.

Геоекономічні конфлікти, що виникають через торговельні війни, політичні суперечності та економічні санкції, є серйозним викликом для СОТ. Відносини між великими економіками, такими як США, Китай, ЄС та інші, залишаються напруженими, що може спричинити спроби країн обходити чи ігнорувати механізми СОТ на користь двосторонніх або регіональних угод [23, с. 277].

3.4. Пріоритетні напрями вдосконалення співпраці України з СОТ

Позбавлені можливості суттєво впливати на світові умови торгівлі та прийняті регулятивні норми, постсоціалістичні країни стикаються з тим, що провідна роль лідерів економічного розвитку у світовому виробництві та експорті сприяє «правилотворчій» грі в їх користь», ускладнюючи ситуацію для своїх слабших партнерів [26, с. 632].

Загроза затримки процесу ринкової трансформації в постсоціалістичних країнах полягає не тільки в низькій конкурентоспроможності, а й у технологічному відставанні в різних секторах економіки від іноземних конкурентів з більш розвиненими структурами через обмеженість інвестицій та інновацій, посилення структурних галузей, інститутів і суспільств зі світом ринок вимагає культурної несумісності.

Фактичні результати світового економічного процесу показують, що лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків найбільш вигідна розвиненим країнам для встановлення систем квот і ліцензій, «добровільних» обмежень імпорту, козних податків і нетарифних бар'єрів для зміцнення своїх позицій у конкурентній боротьбі між виробників і торговців, а наскільки «нечесною» є ця конкуренція, визначають ті ж керівники економічного розвитку.

Цей дисбаланс вже добре відчувається в Україні, що робить особливо гострою проблему адаптації країн з різними кількісно та якісними національними економіками до процесу глобальної модернізації. Як видно, конче необхідно знайти найкращий шлях інтеграції постсоціалістичних країн у світову економіку шляхом удосконалення структури зовнішньої торгівлі та підвищення ефективності зовнішньої торгівлі, оскільки за несприятливого розвитку процесу трансформації, явище кризи ще більше посилюється, а відтік капіталу збільшується [51].

Вдосконалення співпраці України з Світовою організацією торгівлі (СОТ) є важливим елементом інтеграції країни в глобальну економіку та забезпечення сталого економічного розвитку. Україна вже активно співпрацює з СОТ, однак існують певні пріоритетні напрямки, на яких варто зосередити зусилля для підвищення ефективності цієї співпраці та максимального використання можливостей, які надає організація.

Україна повинна зосередитися на розширенні доступу до глобальних ринків та інтеграції своїх товарів і послуг в міжнародні ланцюги поставок. Україна повинна активно працювати над усуненням бар'єрів, що обмежують доступ українських товарів на ринки інших країн-членів СОТ. Це включає зниження митних тарифів, усунення технічних перешкод і вдосконалення процедур сертифікації.

Потрібно активно працювати над адаптацією національних стандартів до міжнародних, зокрема в таких секторах, як сільське господарство, харчова промисловість, енергетика та інформаційні технології. Одним із важливих аспектів співпраці України з СОТ є ефективне використання механізмів врегулювання торговельних спорів.

Україна повинна більш активно використовувати доступні механізми СОТ для захисту своїх економічних інтересів, зокрема в разі порушення правил міжнародної торгівлі іншими країнами. Україна може активно долучатися до обговорень щодо реформування цього механізму, зокрема відновлення

функціонування Апеляційного органу СОТ, що дозволить забезпечити більш ефективний і швидкий процес вирішення спорів.

В умовах стрімкого розвитку цифрової економіки важливо, щоб Україна активно брала участь у формуванні глобальних правил для електронної торгівлі. Україна повинна сприяти збереженню мораторію на мита для електронних товарів і послуг, що дозволить підтримати розвиток цифрової економіки в країні. Наша держава повинна активно долучатися до переговорів СОТ з метою формування глобальних стандартів для цифрової торгівлі, що сприятиме розвитку національної ІТ-індустрії та зменшить бар'єри для малого та середнього бізнесу.

Україна може ініціювати або активно підтримувати реформи, спрямовані на вдосконалення процедур прийняття рішень, полегшення доступу до торговельних переговорів для країн з перехідними економіками та створення більш гнучкої структури організації. Держава повинна підтримувати багатосторонній підхід до укладання торговельних угод і бути активним учасником обговорень щодо розвитку нових глобальних торговельних правил.

Сільське господарство є важливою складовою економіки України, тому співпраця з СОТ має сприяти збереженню та розвитку цього сектора. Тому варто працювати над адаптацією своєї політики в аграрному секторі до міжнародних стандартів СОТ, зокрема щодо обмежень на субсидії і експортні заходи.

Слід звернути увагу на забезпечення відповідності своїх стандартів безпеки харчових продуктів міжнародним вимогам СОТ для забезпечення безперешкодного доступу української сільськогосподарської продукції на світові ринки.

СОТ надає країнам з перехідною економікою можливості для отримання технічної допомоги і консультативної підтримки. Україна повинна активно користуватися технічною допомогою СОТ для розвитку інфраструктури торгівлі, вдосконалення національних законодавчих актів, а також для підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері міжнародної торгівлі.

Для ефективного використання переваг СОТ Україна повинна підвищувати свою інституційну спроможність у сфері міжнародної торгівлі та співпраці з іншими міжнародними організаціями. Нашій державі варто активніше брати участь у переговорах та угодах СОТ, що стосуються нових торговельних можливостей:

Україна повинна працювати над укладанням угод в рамках СОТ щодо таких нових напрямів, як електронна торгівля, інтелектуальна власність, захист інтересів споживачів і технологічні інновації. Країна може брати участь у створенні нових торговельних блоків і угод, що об'єднують країни з подібними інтересами.

Для подальшого розвитку співпраці з СОТ Україна повинна активно працювати над інтеграцією своїх економічних процесів у глобальні торговельні мережі, забезпечуючи при цьому відповідність національних стандартів міжнародним вимогам. Це включає в себе вдосконалення механізмів врегулювання спорів, підтримку цифрової торгівлі, активну участь у реформах СОТ і захист інтересів аграрного сектора. Використання технічної допомоги та участь у нових торговельних угодах можуть стати важливими кроками для забезпечення економічного розвитку України в межах глобальної торгової системи.

ВИСНОВКИ

Міжнародне регулювання торгівлі є важливим аспектом глобальної економіки, і міжнародні організації, зокрема СОТ, відіграють центральну роль у забезпеченні ефективної та справедливої торгівлі. Основні принципи

міжнародного співробітництва, такі як недискримінація, прозорість і взаємна вигода, закладені в рамках СОТ, сприяють створенню стабільного та передбачуваного торговельного середовища.

Загальна характеристика механізмів та інструментарію, передбачених системою ГАТТ/СОТ для захисту національних інтересів країн-членів СОТ, показує, що Світова організація торгівлі має головну роль у регулюванні торговельних відносин та сприянні глобальній лібералізації торгівлі. Вона пропонує механізми, які сприяють чесній торгівлі, встановленню недискримінаційної практики і захисту від упередженості. СОТ має розширені повноваження щодо укладання та виконання широких торгових угод, включаючи угоди про інтелектуальну власність та послуги.

Організація також пропонує механізм вирішення торговельних суперечок, який є важливою складовою організації. Це сприяє розбірливому та справедливому вирішенню спорів між країнами-членами і забезпечує захист національних інтересів. СОТ також відіграє роль форуму для багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між країнами-членами. Вона сприяє співпраці між країнами з різних регіонів та оцінці торговельної політики країн-членів. Крім того, СОТ надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, і співпрацює з міжнародними організаціями з відповідних галузей.

Переваги членства в СОТ включають покращений доступ до глобальних ринків товарів і послуг, захист національних інтересів через механізм вирішення спорів та можливість сприяти розробці нових правил міжнародної торгівлі. Члени СОТ отримують можливість отримати поточні та стратегічні торговельно-економічні вигоди.

Світова організація торгівлі, як основний регулятор міжнародної торгівлі, має складну структуру та виконує численні функціональні завдання, включаючи нагляд за виконанням угод, надання консультацій і технічної допомоги, а також вирішення торговельних спорів між країнами.

СОТ досягла значних успіхів у вирішенні важливих торговельних спорів, що мали великий вплив на світову економіку, проте механізми вирішення спорів виявилися вразливими до геоекономічних викликів, таких як торговельні війни та економічні санкції. Незважаючи на те, що СОТ має ефективні інструменти для забезпечення виконання своїх рішень, нові геополітичні реалії ставлять під питання її здатність підтримувати стабільність у міжнародній торгівлі.

Вплив глобальних торговельних війн, регіоналізації економіки та політичної нестабільності створює значні перешкоди для ефективного функціонування СОТ. Економічні та політичні фактори, включаючи національні інтереси великих економік, суттєво впливають на прийняття рішень у межах організації, що ускладнює процес вирішення суперечок і реалізацію глобальних торговельних угод.

Сучасні виклики для СОТ включають не тільки зміни в глобальній економічній ситуації, а й проблеми, пов'язані з реформою організації, зокрема відновленням повного функціонування її механізму вирішення спорів, що суттєво постраждав через блокування США.

Пріоритетними напрямками реформування СОТ є покращення ефективності механізмів врегулювання спорів, вдосконалення процедур апеляції, а також адаптація СОТ до нових реалій, пов'язаних з цифровізацією торгівлі та зміною глобальних економічних балансів. Перспективи розвитку СОТ також пов'язані з її здатністю адаптуватися до посилення геоекономічних конфліктів і нових торговельних бар'єрів, а також з інтеграцією нових механізмів, які відповідають викликам сучасної економіки.

Україна повинна активно працювати над покращенням доступу до міжнародних ринків, впровадженням міжнародних стандартів і адаптацією національних норм до вимог СОТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. На півдорозі до СОТ. Актуальні проблеми вдосконалення механізму регулювання зовнішньої торгівлі України. *Політика і час*. 2021. № 6. С. 16–23. (дата звернення: 15.01.2025).
2. Байда Н. В. Ризики зовнішньоторговельної діяльності. *Фінанси України*. 2022. № 11. С. 44–48. (дата звернення: 15.01.2025).

3. Мірошниченко В. Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 99 с..*Міжнародне торгове право в схемах, таблицях та визначеннях*. Харків : Центр учбової літератури, 2021. 142 с. (дата звернення: 15.01.2025).
4. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. Київ : Основи, 2018. 786 с. (дата звернення: 15.01.2025).
5. Веремій І., Н. Гавриленко, І. Ус, Г. Широкий. Модернізація Світової організації торгівлі під впливом глобальних викликів : аналіт. доп. Наук. електрон. вид. Київ : НІСД, 2022. 51 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.14> (дата звернення: 15.01.2025).
6. С.Осика, В.Пятницький. Світова організація торгівлі (СОТ) (дата звернення: 15.01.2025).
7. Герасимчук З. В., Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини : Навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 2019. 328 с. (дата звернення: 15.01.2025).
8. Дацишин М. Конкурентні переваги структурно слабких територій України. *Пріоритети*. 2020. № 5 (11). С. 26–32. (дата звернення: 15.01.2025).
9. Держкомстат України. Зовнішня торгівля України за відповідні роки. Київ, 2019. (дата звернення: 15.01.2025).
10. Загальна інформація про СОТ: Міністерство економіки України від 07.01.2025. *Департамент торговельних угод та розвитку експорту*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=94872f60-5734-4e7c-bcee-7873ffb2076d&title=ZagalnaInformatsiiaProSvitovuOrganizatsiiuTorgivliu> (дата звернення: 15.01.2025).
11. Качмала В.І. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ РЕЖИМІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. «Економіка. Менеджмент. Бізнес»№1(44), 2024 URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2929/2825> (дата звернення: 15.01.2025).

12. Ключко В. П. Зовнішньоторговельні відносини України в умовах посилення інтеграційних зв'язків. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 11. С. 141–155. (дата звернення: 15.01.2025).
13. Козик В. В., Панкова Л. А. Світова економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Львів : Львів. політехніка, 2021. 158 с. (дата звернення: 15.01.2025).
14. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини. Київ : Знання-Прес, 2020. 277 с. (дата звернення: 15.01.2025).
15. Козик В. В., Панкова Л. А., Карп'як Я. С. Зовнішньоекономічні комерційні операції та контракти : навч. посіб. Львів : Оксарт, 2017. 250 с. (дата звернення: 15.01.2025).
16. Корчун В. С., Савчук О. П. Основні напрями зовнішньоекономічної політики України в аспекті процесів європейської інтеграції. *Науковий вісник ВДУ*. 2018. № 8. С. 83–89. (дата звернення: 15.01.2025).
17. Крисаченко В. С., Степико М. Т., Власюк О. С. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи. Київ : НІСД, 2019. 632 с. (дата звернення: 15.01.2025).
18. Кур'янович Ю. Протекціонізм чи свобода торгівлі. *Діло*. 2018. № 1. (дата звернення: 15.01.2025).
19. М-во економіки та з питань європ. інтеграції України, Укр. акад. зовн. торгівлі. Вплив глобалізації на формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України : зб. матеріалів V міжнар. наук.-практ. конф. УАЗТ / ред.: О. О. Покрещук, В. В. Журавков, Г. О. Анцелевич. Київ : УАЗТ, 2002. 440 с. (дата звернення: 15.01.2025).
20. Міжквартильний розмах. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжквартильний_розмах (дата звернення: 15.01.2025).
21. Міжнародна економіка. Київ : Зб. наук. пр. ін-ту економіки і міжнар. відносин НАН України, 2020. 356 с. (дата звернення: 15.01.2025).

22. Можайська О. О., Корчун В. С. Вдосконалення політики державного регулювання зовнішньої торгівлі в умовах переходу до ринкової економіки. *Науковий вісник ВДУ*. 2019. № 8. С. 44–47. (дата звернення: 15.01.2025).
23. Мотиваційні чинники міжнародних економічних процесів. *Фінанси України*. 2019. № 12. С. 50–57. (дата звернення: 15.01.2025).
24. Наumenко Н. С., Самарчук О. В. Стратегічні пріоритети впливу американо-китайської торгової війни на розвиток міжнародної торгівлі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2019. Т. 31(70), № 1. С. 8–13. (дата звернення: 15.01.2025).
25. Нікітіна М. Г. Світове господарство і міжнародні економічні відносини: просторові аспекти розвитку : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2019. 190 с. (дата звернення: 15.01.2025).
26. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : підручник. Київ : КНЕУ, 2019. 948 с. (дата звернення: 15.01.2025).
27. Пилипенко С. Основні напрями вдосконалення зовнішньоекономічної політики України. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 3. С. 5–12. (дата звернення: 15.01.2025).
28. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі : Протокол Світ. орг. торгівлі від 05.02.2008 р. : станом на 16 трав. 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049#Text (дата звернення: 15.01.2025).
29. Розширення Європейського Союзу та зовнішньоторговельна політика України. *Аналітик*. URL: <http://www.analitik.org.ua>. (дата звернення: 15.01.2025).
30. Світова торгівля змінює ланцюжки постачань: хто замінить китайський ширжиток. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/05/08/105437938/> (дата звернення: 15.01.2025).
31. Світова організація торгівлі - офіційний сайт. Основні документи, новини, звіти та аналіз діяльності СОТ. URL: <https://www.wto.org>, (дата звернення: 15.01.2025).

32. Світовий ринок та його структура. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин URL: <http://elbib.in.ua/mejdunarodnaya-torgovlya-sisteme.html> (дата звернення: 15.01.2025).
33. СОТ знизила прогноз зростання світової торгівлі на 2023 рік. Фінансовий клуб. URL: <https://finclub.net/ua/news/sot-znyzyla-prohnoz-zrostannia-svitovoi-torhivli-na-2023-rik.html>. (дата звернення: 15.01.2025).
34. Тананайко Т. С. ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОТ. 2018. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/43c9176a-44f5-426d-afd3-3d95d65ce53b/content> (дата звернення: 15.01.2025).
35. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки : Монографія / ред. О. С. Власюк. Київ : НІСД, 2019. 576 с. (дата звернення: 15.01.2025).
36. Філіпенко А. С., Боринець С. Я., Вергун В. А. Міжнародні економічні відносини: Сучасні міжнародні економічні відносини : Підруч. для студентів екон. вузів і ф-тів. Київ : Либідь, 2020. 255 с. (дата звернення: 15.01.2025).
37. Філіпенко А. С., Будкін В. С., Бутенко О. В. Міжнародні економічні відносини: Історія міжнародних економічних відносин : підручник. Київ : Либідь, 2018. 191 с. (дата звернення: 15.01.2025).
38. Філіпенко А. С., Вергун В. А., Бураківський І. В. Економіка зарубіжних країн : підручник. Київ : Либідь, 2021. 416 с. (дата звернення: 15.01.2025).
39. Чикал А. Концептуалістика військового будівництва України як фактор внутрішньополітичного становлення держави. *Актуальні проблеми внутрішньої політики*. 2019. № 2. (дата звернення: 15.01.2025).
40. Статистичні дані: Державна митна служба України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya-2023-roku> (дата звернення: 15.01.2025).

41. Ярченко О. Наше завдання в Україні - розповісти правду про НАТО. *Економічний часопис*. 2020. № 9-10. (дата звернення: 15.01.2025).
42. Яснюк В. Міфи та реальність щодо НАТО і переваги членства України в Альянсі. *Економічний часопис*. 2018. № 1-2. (дата звернення: 15.01.2025)
43. Biden Wrings a Plan Out of a Reluctant Europe to Stand Up to China, Chad. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-06-15/biden-wrings-a-plan-to-stand-up-to-china-out-of-reluctant-europe> (date of access: 15.01.2025).
44. Home page. World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/> (date of access: 15.01.2025).
45. Yatsenko O. Trade policy as an instrument of economic development. *Міжнародний науково-аналітичний, оглядовий, друкарський і електронний журнал Інституту економіки імені Паата Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі*. Тбілісі, 2017. № 2. С. 55-71. (дата звернення: 15.01.2025).
46. WTO Legal Texts. Тексти правових документів та угод СОТ, що регулюють міжнародну торгівлю. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm, (дата звернення: 15.01.2025).
47. WTO Dispute Settlement Reports. Детальний аналіз спорів у рамках СОТ, включно з рішеннями та прецедентами. URL: <https://www.cambridge.org/core/series/wto-dispute-settlement-reports>, (дата звернення: 15.01.2025).
48. The World WTO. Вирішення торговельних конфліктів в СОТ. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/world-wto> (дата звернення: 15.01.2025).
49. WTO Participation. Вплив СОТ з питань вирішення торговельних конфліктів URL: <https://www.wto/trade-commerce/wto-omc/> (дата звернення: 15.01.2025).

50. Bertelsmann Stiftung - WTO and Globalization. Аналітика на тему реформування СОТ, глобалізації та викликів для міжнародної торгівлі. URL: <https://www.bertelsmann-stiftung.de> (дата звернення: 15.01.2025).

51. WTO Regional Trade Agreements Database. База даних щодо багатосторонніх угод та участі СОТ у регулюванні регіональної торгівлі. URL: <https://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>, (дата звернення: 15.01.2025).